รัฐศาสตร์เพื่อชาติ VS

รัฐศาสตร์เพื่อโลก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ

VS

รัฐศาสตร์เพื่อโลก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

งานทอดกฐินพระราชทาน

ที่

วัดญาณเวศกวัน

๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก

ISBN 974-926621-4-X

พิมพ์ครั้งแรก - ตุลาคม ๒๕๔๗ ๗,๐๐๐ เล่ม

- งานทอดกฐินพระราชทาน ที่วัดญาณวศกวัน ๓๑ ต.ค. ๔๗ ๓.๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิบรรจงสนิท – สหปฏิบัติฯ พิมพ์เป็นธรรมทาน ๑,๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิบรรจงสนิท – สหปฏิบัติฯ พิมพ์ถวายเป็นมุทิตาสักการะ แด่ พระปิฎกโกศล เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ในวโรกาสที่ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ **พระราชปริยัติเวที** ๑,๐๐๐ เล่ม
- คุณลัคนา กนกพันธรางกูร ๖๕๐ เล่ม
- อาจารย์สุพจน์ ทองนพคุณ ๕๐๐ เล่ม
- คุณจำรูญ-หม่อมหลวงจารุวัฒนา ชินธรรมมิตร์ ๓๐๐ เล่ม
- คุณประภาศรี บุณยประสิทธิ์ ๒๐๐ เล่ม
- คุณสิริดา พดด้วง ๑๐๐ เล่ม
- คุณสุปริยา บุณยเกตุ ๑๐๐ เล่ม
- ผศ.สมใจ อรุณศรีโสภณ ๗๕ เล่ม
- คุณปัญญา รังสีกาญจน์ส่อง ๗๕ เล่ม

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์สวย จำกัด

๕/๕ ถนนเทศบาลรังสฤษฎ์เหนือ
แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทร. ๐-๒๙๕๓-๙๖๐๐, ๐-๑๕๕๙-๑๖๐๖

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๖๕๓

สำนักพระราชวัง

๑๖ มิถุนายน ๒๕๔๗

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน ให้นายธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ เพื่อเชิญไปทอดถวาย ณ วัดญาณเวศกวัน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗

สุรทิน/พิมพ์/ว่า /ทาน.

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน นายธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ เพื่อทราบ.
	ติดต่อขอรับผ้าพระกฐินที่ฝ่ายศุภรัต กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ไปดำเนินการ

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

คำปรารภ

หนังสือเล่มนี้ ถือว่าเป็นการบำเพ็ญบุญกิริยาของโยมอุปถัมภ์วัดญาณเวศกวัน เพื่อร่วมอนุโมทนาในโอกาสที่ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ อัญเชิญผ้าพระกฐินพระราชทานมาทอดที่ วัดญาณเวศกวัน ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗

ความข้างต้นนี้มีเรื่องสืบเนื่องมาว่า เดิมทีเดียวโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ได้จองกฐินที่จะทอดที่วัดญาณเวศกวันสำหรับ พ.ศ. ๒๕๔๗ นี้ ไว้ล่วงหน้าหลายปีแล้ว และต่อมาคุณโยมสายสนิท พุกกะเวส ก็ได้ขอร่วมเป็นเจ้าภาพกฐินดังกล่าวด้วย ครั้นมาถึงพรรษานี้ เมื่อพลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ แจ้งบุญเจตนาว่าจะนำผ้ากฐินพระราชทานมาทอดที่วัดญาณเวศกวัน คุณโยมทั้งสองท่านก็ได้อนุโมทนาโดยยกวาระการจองกฐินปี ๒๕๔๗ ให้แก่พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์

อย่างไรก็ตาม มีเรื่องยาวนานก่อนนั้น อย่างน้อยตั้งแต่ครั้งโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ พร้อมด้วยญาติมิตร มีคุณโยมหมอจรูญ ผลนิวาส เป็นต้น ได้เป็นเจ้าภาพทอดกฐินที่วัดนี้ครั้งก่อน เมื่อปี ๒๕๔๑ ทางพระคิดจะพิมพ์ประวัติวัดไว้เป็นอนุสรณ์และเป็นหลักฐาน แต่ไม่มีเวลาที่จะจัดทำได้ทัน

เวลาผ่านมาหลายปี จนกระทั่งเมื่อโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ จองกฐินอีกสำหรับปีนี้ จึงคิดว่า ถ้าเป็นไปได้ ก็น่าจะพิมพ์ประวัติวัดให้สำเร็จตามที่ตั้งใจ แต่ทั้งโอกาสและร่างกายของเจ้าอาวาสไม่อำนวย จึงไม่สามารถทำให้สำเร็จดังที่คิดหมาย

ได้เกิดความคิดใหม่ว่า น่าจะจัดทำประวัติวัดญาณเวศกวันเป็น ๒ แบบ คือ *แบบเป็นทางการ* ซึ่งจะมีรายละเอียดแสดงตัวเลขลำดับกาลเวลาและตัวเลขเกี่ยวกับอาคารสถานที่ เป็นต้น กับ*แบบเรื่องเล่าจากประสบการณ์*ของญาติโยมที่ได้ร่วมสร้างและรู้เห็นการสร้างวัดญาณเวศกวันมาแต่ต้น

สำหรับประวัติแบบที่หนึ่ง คือ *แบบทางการ* ทางพระก็ยังอยู่ในสภาวะเดิม คือยังไม่สามารถดำเนินการได้ จึงได้มุ่งมาที่ประวัติวัดแบบที่สอง และได้บอกแจ้งแก่ญาติโยมที่รู้เห็นร่วมสร้างวัดมา ขอให้เขียนเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของแต่ละท่าน

แม้ว่าหลายท่านจะตกลงเขียนเล่าเรื่อง แต่เมื่อเวลากระชั้นเข้ามา ก็ยังได้ต้นฉบับไม่ครบถ้วน โยมท่านแรกที่เขียนส่งมาคือ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ซึ่งได้มอบต้นฉบับไว้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๗

โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ซึ่งบัดนี้มีอายุอยู่ในปีที่ ๙๑ ได้ออกตัวว่า ท่านจำอะไรไม่ค่อยได้ นึกไม่ค่อยออกแล้ว ลืมเรื่องราวไปเสียเป็นส่วนใหญ่ เขียนส่งมาได้สั้นๆ เพียง ๖ หน้ากระดาษพิมพ์ดีด

ถึงแม้โยมคุณหญิงฯ จะลืมเรื่องราวไปเสียมากแล้ว แต่ประวัติฉบับสั้นๆ ที่โยมเล่าไว้ ก็ให้ภาพคร่าวๆ แบบครอบคลุมได้ดี แม้ว่าจะไม่มีเรื่องในช่วงต่อจากตั้งวัดเสร็จแล้ว ซึ่งโยมคุณหญิงฯ เอง ได้เป็นหลักใหญ่ในการอุปถัมภ์ทั่วไปและริเริ่มการทั้งหลาย เช่น การตั้งทุนต่างๆ การจัดหายานพาหนะ การสร้างโรงครัว การสร้างโบสถ์ และการสร้างหอสมุด เป็นต้น

ในที่สุดได้ข้อยุติว่า สำหรับงานกฐินปีนี้ ในส่วนประวัติวัด จะลงพิมพ์เฉพาะ*ประวัติแบบเรื่องเล่าจากประสบการณ์*ของโยม ฉบับโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ฉบับเดียวที่สั้นๆ นี้ก่อน พอให้ผู้อ่านได้เห็นภาพความเป็นมาของวัดคร่าวๆ ส่วนฉบับที่ญาติโยมท่านอื่นเขียนส่งมา จะได้รวบรวมแล้วพิมพ์พร้อมกันคราวเดียวในโอกาสข้างหน้า

ในส่วนเนื้อหาของหนังสือ ได้ตกลงพิมพ์เรื่อง *รัฐศาสตร์เพื่อชาติ vs รัฐศาสตร์เพื่อโลก* ซึ่งเป็นธรรมกถาที่ได้แสดงในวันวิสาขบูชา ๒๕๔๗ ที่ผ่านมา และคุณลัคนา กนกพันธรางกูร ได้คัดลอกข้อมูลจากเทปบันทึกเสียงพร้อมไว้ ตั้งแต่ ๑๐ มิ.ย. ๒๕๔๗ โดยได้ตั้งใจคัดลอกตรวจตราและพิมพ์มาอย่างดี ขออนุโมทนาไว้ ณ ที่นี้อย่างมาก

งานกฐินครั้งนี้ สำเร็จด้วยศรัทธาของ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ ผู้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก

กฐินพระราชทาน เป็นเครื่องแสดงถึงพระบรมราชูปถัมภ์ต่อพระบวรพุทธศาสนา ที่แผ่ไปยังวัดวาอารามทั้งหลาย กระจายไปทั่วพระราชอาณาจักร พร้อมทั้งพระมหากรุณาธิคุณที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่พสกนิกรต่างบุคคลต่างองค์กร ที่มีโอกาสได้รับผ้าพระกฐินพระราชทานไปบำเพ็ญกุศลตามศรัทธาของตน พร้อมทั้งเป็นเครื่องหมายแห่งความจงรักภักดีของประชาราษฎร์ ซึ่งมีความปลาบปลื้มใจในการที่ได้มีโอกาสโดยเสด็จพระราชกุศล กล่าวโดยสรุปว่า เป็นสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างองค์พระมหากษัตริย์ และพระพุทธศาสนา กับประชาราษฎรทั่วแผ่นดิน

ขออนุโมทนา พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ ผู้ได้ทำหน้าที่เป็นเสมือนสื่อโยงความสัมพันธ์ที่กล่าวมา ในการบำเพ็ญบุญกิริยาสำคัญ คือการทอดกฐิน ที่เป็นสังฆทานประเภทกาลทานครั้งนี้ โดยมีศรัทธาในพระรัตนตรัย และมีน้ำใจเกื้อกูลต่อพระสงฆ์ และต่อพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีน้ำใจปรารถนาดีสามัคคีกันกับพุทธบริษัททั้งปวง ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงยืนนานเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งปวงสืบไป

ขอคุณพระรัตนตรัย และบุญจริยาแห่งกฐินทานและธรรมทานครั้งนี้ จงเป็นปัจจัยอภิบาลอวยชัยให้ พลโท นายแพทย์ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ และครอบครัวญาติมิตร พร้อมทั้งญาติโยมผู้ร่วมศรัทธาทั้งปวง จงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย งอกงามในธรรม ดำรงในความสุขเกษมศานต์ทุกเมื่อ

วัดญาณเวศกวัน

๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๗

วัดญาณเวศกวัน

ความเป็นมาเท่าที่ระลึกได้

- คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ

ณ โอกาสที่วัดญาณเวศกวันได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน ซึ่งจะได้ทอด ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๗ โดย พลโท นายแพทย์ ธำรงรัตน์ แก้วกาญจน์ เป็นผู้รับพระราชทานมานั้น พระเดชพระคุณ พระพรหมคุณาภรณ์ ได้ปรารภถึงการที่จะรวบรวมประวัติของวัดญาณเวศกวัน เพื่อพิมพ์ไว้เป็นอนุสรณ์ และเป็นบรรณาการแก่บรรดาผู้ร่วมงานกฐินในครั้งนี้ด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง (เป็นห่วงแต่สุขภาพและตาของท่านซึ่งรับการผ่าตัดมาใหม่ๆ เท่านั้น) เพราะวัดญาณเวศกวันเป็นวัดเล็ก ค่อนข้างใหม่ต่อชุมชน ยังไม่ใคร่มีใครรู้จักความเป็นมาของวัดนี้มากนัก

ในการนี้นอกจากพระเดชพระคุณท่านจะเขียนเองแล้ว ท่านยังมีเมตตาเปิดโอกาสให้บรรดาโยมที่เก่ามากับวัดได้เขียนส่วนหนึ่งด้วย เป็นการฟื้นอดีตซึ่งโยมคงจะไม่มีข้อความที่จะไปเสริมของท่านได้ แต่คงจะเป็นเมตตาธรรมของท่านที่จะเปิดโอกาสโปรดให้ญาติโยมได้ย้อนระลึกถึงกุศลกรรมในอดีตของตนเองอีกครั้งหนึ่ง เพื่อยังให้เกิดปีติสุขแก่ตนเอง

ดิฉันเป็นโยมผู้หนึ่งซึ่งได้รับความเมตตาในครั้งนี้ด้วย แต่

น่าเสียดายที่ไม่สามารถจะระลึกอะไรได้มากนัก แม้จะอาศัยทั้งภาพและความจำที่เหลืออยู่บ้างก็ตาม เพราะปัจจัยหลายอย่างเป็นอุปสรรค นอกจากความเสื่อมทั่วไปอันเป็นธรรมชาติของวัยแล้ว ขณะนี้สุขภาพยังไม่คืนสู่ปกติหลังจากป่วยมาเป็นเวลานาน ทั้งยังมีปัญหาอื่นสมทบอีกด้วย เช่น การย้ายที่อยู่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ มีผลกระทบมาก ข้าวของกระจัดกระจาย หายสูญไปก็มาก ตู้หนังสือบางตู้ ปรากฏว่าถูกปลวกกินทั้งตู้ ด้วยเหตุนั้น ดิฉันจึงได้จัดเอกสารส่วนของวัดที่จัดว่าสำคัญ เก็บบรรจุลงกล่องพลาสติกขนาดใหญ่ นำไปเก็บไว้ที่ท่านพระครูปลัด ด้วยเกรงจะหนีปลวกไม่พ้น แต่ไม่ได้บันทึกว่าเอกสารอะไรบ้าง

ถึงอย่างไรก็เป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่า ส่วนที่ดิฉันเขียนคงจะไม่มีสาระอะไรมากนัก เพราะบันทึกของพระเดชพระคุณท่านก็ย่อมจะสมบูรณ์ที่สุดอยู่แล้ว จึงได้แต่ขอประทานอภัย ขอเขียนแต่เพียงเท่าที่ระลึกได้จากสมองฝ่อๆ ของวัย ๙๐ เท่านั้น

วัดญาณเวศกวันเป็นวัดราษฎร์ขนาดเล็ก พึ่งจะได้รับอนุญาตให้ก่อตั้งเป็นทางการเมื่อ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๗ มีเนื้อที่ในขณะนั้น ๑๑ ไร่เศษ ปัจจุบันมีประมาณ ๒๒ ไร่ ตั้งอยู่ ณ ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม มีพระเดชพระคุณพระพรหมคุณาภรณ์ เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์จำนวนไม่แน่นอน ขณะนี้มี ๒๑ รูป เป็นพระนวกะเป็นส่วนใหญ่ เหตุเพราะยังอยู่ในพรรษา ถ้าเป็นเวลานอกพรรษาก็จะมีพระประจำเพียงจำนวนน้อยประมาณ ๑๑–๑๒ รูป เท่านั้น

วัดนี้เป็นวัดที่กำลังพัฒนา ซึ่งก็ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของญาติโยมและแรงศรัทธา เช่น ในปีนี้กำลังเริ่มก่อสร้างหอธรรมเพื่อรวบรวมผลงานของท่านไว้ ณ ที่เดียวกัน และเพื่อสนับสนุนการค้นคว้าศึกษาธรรมของผู้สนใจ

วัดญาณเวศกวัน เมื่อเทียบกับวัดทั่วๆ ไป นับว่าเป็นวัดที่ค่อนข้างใหม่ มีอายุเพียง ๑๐ ปีเศษ มีประวัติความเป็นมาอันควรบันทึกไว้ดังนี้

เมื่อพูดถึงกำเนิดของวัดญาณเวศกวัน ก็เว้นที่จะพูดถึงวัดพระพิเรนทร์ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดให้เกิดวัดญาณเวศกวันเสียมิได้

วัดพระพิเรนทร์เป็นวัดเก่าแก่ ตั้งอยู่ในใจกลางของเมืองหลวง ในย่านธุรกิจ ฉะนั้น จึงมีชุมชนในละแวกนั้นมาใช้บริการของวัดมากมาย จนเกินความพอเหมาะพอดีของวัดที่จะรับได้ แต่โดยความเป็นวัดซึ่งมีหน้าที่จะต้องให้การสงเคราะห์แก่ชุมชนด้วยความเมตตา จึงทำให้บรรยากาศของวัดเต็มไปด้วยปัญหานานาประการ เริ่มตั้งแต่อาณาบริเวณของวัดซึ่งมีเนื้อที่จำกัดขยายไม่ออก เนื่องจากมีอาคารร้านค้าตั้งประชิดอยู่ทุกด้าน เว้นไว้แต่ด้านซึ่งมีที่จำเพาะประตูวัดเท่านั้น ภายในวัดก็แออัดไปด้วยอาคารโรงเรือนเต็มเนื้อที่ อาทิ โบสถ์ วิหาร โรงธรรม โรงพิธี กุฏิพระ และอาคารจำเป็นสำหรับพระ

บรรยากาศภายในวัดเต็มไปด้วยมลภาวะที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของผู้พำนักอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาตั้งแต่บ่ายไปจนถึงกลางคืน อันเป็นช่วงเวลาที่เขาจัดงานพิธีต่างๆ กัน

ความแออัดก็ยิ่งทวีมากขึ้น ทั้งคนที่มาใช้บริการ ทั้งรถรา ทั้งเสียงจากพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละศาลา ซึ่งต่างคนต่างมุ่งในกิจของตน ทำให้บรรยากาศทั่วไปเต็มไปด้วยความวุ่นวายเซ็งแซ่

นอกจากนั้นแล้วสิ่งที่เป็นปัญหาซ้ำเติมในการทำลายสุขภาพของพระเดชพระคุณโดยตรง ก็คือบรรยากาศของกุฏิที่พักของท่านเอง แม้จะเป็นตึกสองชั้นขนาดไม่เล็ก แต่บรรยากาศรอบๆ ก็ไม่น่าอยู่เสียแล้ว กุฏินี้ตั้งอยู่ด้านหลังสุด ติดกำแพงวัด ชั้นล่างเป็นที่พักอาศัยของลูกศิษย์ ด้านบนเป็นที่พำนักของท่าน ด้านหน้าเป็นทางผ่านไปยังกุฏิอื่นๆ ด้านขวาเป็นห้องสุขาแถว ซึ่งมีด้านหลังชิดกำแพงวัด

นอกกำแพงมีถนนซอยเล็กๆ เป็นทางไปมาหน้าตึกแถว ๒ ชั้นยาวตลอดแนวซอย ส่วนหนึ่งของตึกแถวนี้เป็นที่ตั้งของร้านทำทอง ซึ่งมีหน้าต่างตรงกับหน้าต่างของท่านพอดี การทำทองของเขาในเวลากลางคืนทำกันจนดึก เวลาทำทองเขาจะนั่งทำตรงหน้าต่างซึ่งตรงกับหน้าต่างของท่าน เพื่อระบายกลิ่นควันให้ออกข้างนอกทางเดียว เวลาทำทองเขาจะให้เครื่องเป่าพ่นไฟในการหลอมละลาย ใช้น้ำประสานทองเป็นเครื่องประสาน ฉะนั้นเวลาทำงานไอน้ำประสานทองก็จะพุ่งกระจายตรงมายังหน้าต่างของท่านที่อยู่ตรงกันข้าม ฟุ้งกระจายมาอย่างแรง ทำให้ท่านทำงานก็ไม่ได้ จำวัดก็ไม่ได้ ต้องลุกหนีออกจากห้อง มาเดินที่ระเบียงข้างหน้า เพียงแต่ให้กลิ่นไอเบาบางลงบ้างเท่านั้น

การเป็นอยู่อย่างนี้มาตลอดเวลานับสิบๆ ปีที่ท่านพำนักที่นี่

ไอน้ำประสานทองนี้เป็นอันตรายต่อปอดมาก ท่านมีอาการหายใจสั้นๆ อึดอัดอยู่เป็นประจำ และทวียิ่งขึ้นทุกวัน มีผู้เล่าว่าเคยมีผู้ศรัทธาบางท่านจะไปขอให้ร้านทำทองย้ายที่ แต่ท่านก็บอกว่า อย่าไปรบกวนอาชีพของเขาเลย ก็เลยจบอยู่เท่านั้น ส่วนอาการป่วยของท่าน เดิมก็คิดว่าเป็นโรคภูมิแพ้แก้ไม่หาย การหายใจไม่เต็มปอดเป็นปัญหามากขึ้นๆ

พวกเราญาติโยมพากันวิตก พยายามหาที่พำนักข้างนอกเพื่อขอให้ท่านย้ายออกไป แต่ก็หาที่เหมาะไม่ได้สักที พอมีจังหวะว่างก็ออกไปดูตามวัดร้างๆ ซึ่งมีมากด้วยกัน ไปกันทั้งทางบก ทางเรือ ก็ไม่ได้ที่เหมาะใจ เจ้าอาวาสบางวัดใน กทม. ได้ทราบเรื่อง ก็ยินดีที่จะจัดหาที่ถวายนิมนต์ท่านไปอยู่ด้วย แต่ปรกติท่านไม่ชอบรบกวนใครๆ อยู่แล้ว ก็ได้แต่อนุโมทนาขอบคุณไป

ระหว่างนี้อาการของท่านก็มากขึ้นทุกที ความทราบถึงนายแพทย์โรจน์ สุวรรณสุทธิ แห่ง ร.พ.ศิริราช ผู้ที่ศรัทธาและเคารพท่านมาก โดยคุณหญิงอุบล หุวะนันท์ เป็นผู้ไปปรารภให้ฟัง คุณหมอโรจน์ตกใจมาก เขียนจดหมายด่วนมาถวายท่านอธิบายว่าการสูดไอน้ำประสานทองเข้าไปบ่อยๆ จะทำให้ปอดเกิดพังผืดยึดและมีอาการหายใจไม่เต็มปอด เป็นอันตรายมาก จึงขอให้ท่านรีบย้ายออกจากวัดทันที ให้รู้สึกเหมือนไฟไหม้บ้าน เพราะเมื่อเป็นแล้วยากแก่การรักษา ให้ท่านรีบย้ายออกโดยเร็วที่สุด

ญาติโยมได้ทราบความ ก็พากันวิตก จะต้องเร่งไปหาที่พักชั่วคราวถวายก่อน...แต่ต้องเป็นที่เหมาะสำหรับสงฆ์ คือไม่ขัดต่อ

พระวินัย ขณะยังหาไม่ได้ก็อาราธนาท่านให้เป็นคนไข้ไปพลางก่อน พักในโรงพยาบาลชั่วคราว

ต่อมาไม่นานนัก คุณพนิตา อังจันทร์เพ็ญ ได้มากราบเรียนพระเดชพระคุณท่านว่า คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ พร้อมด้วยคุณชุติมาภรรยา มีศรัทธาจะถวายที่ดิน ๒๕ ไร่ ที่เป็นมรดกจากคุณพ่อคุณยงยุทธ์ ที่ตำบลวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พวกเราดีใจกันมาก ไกลหน่อยก็ไม่ว่า พากันไปดู แต่ได้พบปัญหาหลายอย่าง ที่สำคัญที่สุดคือ ดินเปรี้ยว น้ำเปรี้ยว ปลูกต้นไม้ไม่ขึ้น คณะศิษย์ได้พยายามอย่างมากที่จะช่วยกันแก้ปัญหาข้อนี้ ได้เชิญอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางปฐพีวิทยา จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาปรึกษาหาทางแก้ไข อาจารย์คณะนั้นก็เสนอวิธีแก้ให้ แต่ก็ยากต้องลงทุนลงแรงมาก เป็นภาระใหญ่ที่ไม่คุ้มค่า

ครั้นเมื่อพิจารณาทางด้านภาวะแวดล้อม ก็พบว่า ทางด้านฟาร์มข้างเคียงเขาเลี้ยงไก่เป็นฟาร์มใหญ่ มีไก่จำนวนนับหมื่น มีการฉีดยา พ่นยา ฟุ้งไปไกล และเมื่อถึงฤดูที่มีลมผ่านมาก็มีกลิ่นเหม็นโชยมาด้วย แม้กระนั้น ท่านก็ยังไม่ปฏิเสธเสียทีเดียว ด้วยเห็นว่าเจ้าของเขามีศรัทธามาก เขาอุตสาห์ปลูกเรือนชั่วคราวด้วยไม้ไผ่ให้ท่านทดลองไปอยู่ ท่านก็เมตตาฉลองศรัทธาถึงสองครั้ง กลับมาก็อาพาธทั้งสองครั้ง ท่านจึงจำต้องปฏิเสธไปอย่างเกรงใจ

ต่อมาไม่นานนัก คุณหมอกาญจนา เกษสอาด ศรัทธาเก่าของท่าน มากราบเรียนว่า มีเพื่อนของเพื่อนเขาปลูกศาลาใหญ่ไว้กลางสระน้ำในที่แปลงใหญ่ของเขาที่ตำบลลำลูกกา จังหวัด

ปทุมธานี ไม่มีใครใช้ประโยชน์เลย ทิ้งว่างไว้เฉยๆ หากท่านจะใช้เป็นที่พักชั่วคราวได้ เจ้าของเขาจะยินดีมาก ก็พากันไปดู เห็นว่าพอจะใช้ได้ เพราะในขณะนั้นมีพระสงฆ์ในคณะของท่านเพียง ๒ องค์ เท่านั้น คือ พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (ปัจจุบัน) ศิษย์ของท่าน และพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย) ซึ่งรักเคารพท่านมาก ติดตามมาจากวัดพระพิเรนทร์ด้วยกัน

ที่ศาลากลางสระนี้ก็เหมือนกัน ท่านก็มิได้รับเสียทันที เพราะพระเดชพระคุณท่านเป็นผู้ที่ละเอียดรอบคอบมาก ไม่ตัดสินอะไรง่ายๆ จึงตกลงว่า ท่านและคณะจะทดลองพักดูก่อนระยะหนึ่ง ครั้นรู้สึกว่าพอจะอยู่ได้ท่านจึงรับอาราธนา ผู้เป็นเจ้าของศาลาดังกล่าว คือ คุณบุญเจิด หลิมสุนทร ผู้ซึ่งต่อมาได้มาเป็นศรัทธาใหญ่ของท่าน มีผลให้เกิดสำนักสงฆ์สายใจธรรม เป็นอนุสรณ์ถึงคุณสายใจ หลิมสุนทร ภรรยาของท่านผู้ถึงแก่กรรมไปด้วยโรคมะเร็ง และเป็นผู้ที่มีศรัทธาอย่างสูงในพระเดชพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ในระหว่างที่เธอมีชีวิตอยู่ ได้เป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่การเป็นอยู่ของท่านและคณะของพระเดชพระคุณอย่างดีที่สุด มีความตั้งใจฟังธรรมและปฏิบัติธรรมด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระเดชพระคุณอย่างสูง

ทั้งสามีภรรยาเจ้าของศาลา ยิ่งนานวันยิ่งเพิ่มความเลื่อมใสศรัทธามากขึ้นๆ เอาใจใส่ดูแลการเป็นอยู่ของท่านอย่างดีที่สุด แม้บ้านที่เธอพำนักจะอยู่ห่างไกลจากศาลากลางสระสักเพียงใด แต่ทั้งครอบครัวก็หาเวลามาดูแลการเป็นอยู่ของท่านไม่เว้นแต่

ละวัน พยายามปรับปรุงสถานที่พำนักให้สัปปายะมากขึ้นเรื่อยๆ ก่อตรงโน้นสร้างตรงนี้ พยายามถวายความสะดวกสบาย ทั้งสวยงามให้มากยิ่งขึ้น ดูแลให้ความสะดวกสบายแก่ทุกคนแม้แต่ญาติโยมที่มากราบนมัสการที่เยี่ยมท่าน

ท่านและคณะพักอยู่ที่นี่อย่างสะดวกสบายค่อนข้างนานถึง ๓ พรรษา ในระหว่างนี้ญาติโยมก็ยังมิได้หยุดที่จะเสาะหาที่ดินสร้างวัดถาวรอยู่เรื่อยๆ

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๑ คุณหมอกาญจนาได้ทราบข่าวว่า บริษัทไทยประกันชีวิต มีที่ดินทิ้งว่างเปล่าอยู่แปลงหนึ่งบนถนนข้างพุทธมณฑล สาย ข มีเนื้อที่ราว ๑๑ ไร่เศษ เตรียมไว้จะสร้างตึกสัมนาคาร ๔ ชั้น เพื่อใช้เป็นที่สัมนา แต่ติดขัดด้วยทางพุทธมณฑลไม่อนุญาตให้สร้างตึกสูงเกิน ๑๕ เมตร โครงการนั้นจึงเป็นอันระงับไป ที่ดินแปลงนี้ทั้งๆ ที่ถมแต่งเตรียมการไว้แล้วก็เลยทิ้งไปเฉยๆ

เราไปดูกันแล้ว เห็นว่าเป็นที่สัปปายะมาก ลักษณะทั่วไปของที่ดินแถบนั้นเป็นสวน สงบ ร่มรื่น มีบ้านเรือนตั้งอยู่ห่างๆ กัน มีผู้อยู่อาศัยไม่มาก รถราก็ไม่ค่อยผ่านไปมามากนัก ทั้งปากซอยก็ยังมีป้อมยามรักษาการของพุทธมณฑลดูแลการเข้าออกของผู้คนและยวดยานอยู่เป็นประจำอีกด้วย ทั้งสัปปายะ ทั้งปลอดภัย จึงเป็นที่ถูกใจของทุกคนอย่างมาก

พอดีกับทางคุณยงยุทธ์ก็ขายที่ดินที่วังน้อยได้ ที่ดินส่วนที่เคยถวายนั้นขายได้ ๕ ล้าน พอดีที่กำลังต้องการเป็นทุนในการซื้อ

ที่ดินแปลงนี้ เราตกลงกันในราคา ๕ ล้าน ๘ แสน เศษเท่าไรดิฉันจำไม่ได้ จำได้แต่ว่าอาจารย์ลดา รัตกสิกร เซ็นเช็คจ่ายจำนวนที่ขาดให้ทันที อันที่จริงเจ้าของเขาเรียกแพงกว่านี้มาก แต่อาศัยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และคำวิงวอนจากศรัทธาหลายสาย เขาจึงตกลงขายให้ในราคาดังกล่าว

ญาติโยมทุกคนที่เกี่ยวข้องพากันดีใจ ชวนกันติดตามท่านไปดูที่แปลงใหญ่ เห็นมีการขุดสระถมดินไว้ดีแล้ว มีต้นไม้ประเภทขึ้นเอง เช่น ต้นมะขามเทศ กระถิน ขึ้นสูงระเกะระกะทั่วไปในระหว่างพง หญ้าขึ้นสูง แต่ก็สัมผัสได้ถึงความสงบที่ซ่อนอยู่ภายใน

คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ ในฐานะที่เป็นสถาปนิก ได้ขออาสาวางแผนผังการก่อสร้าง จัดแบ่งเขตที่ควรสำหรับวัดให้พอเหมาะพอดีกับที่ดินที่มีอยู่ แต่ต่อมาเมื่ออาณาเขตของวัดขยายออกมากขึ้นๆ แผนผังที่วางไว้เดิมจำต้องเปลี่ยนไปดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

จังหวะนั้นช่างพอเหมาะพอดี ที่ดิฉันจะได้มีโอกาสร่วมทำบุญ เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องย้ายที่อยู่หนีความอัดแอของสุขุมวิท ในที่ดินมีบ้านอยู่ ๓ หลัง เป็นตึกหนึ่งหลัง อีก ๒ หลังเป็นบ้านไม้ ทุกหลังจะต้องรื้อออก ก็ดีแล้วจะได้นำไม้มาใช้ประโยชน์ข้างหน้า เพราะขณะนั้นไม้หายาก และแพงมาก ทั้งหาที่แก่แกร่งไม่ค่อยได้ ไม้จากบ้านทั้ง ๓ หลังจึงเป็นประโยชน์มาก เรือนไม้หลังใหญ่เป็นไม้ที่ดีมาก คุณพ่อดิฉันสั่งล่องลงมาเองจากจังหวัดบุรีรัมย์ มีเสาไม้เต็งรังต้นโตๆ ได้นำมาใช้เป็นสะพานข้ามคูคลองในวัด

ไม้ดีๆ ส่วนมากคัดมาใช้ที่วัด พื้นไม้สัก ไม้แดง กะไว้สำหรับพื้นกุฏิทั้งสอง คุณหมอจรูญขอถวายค่าสร้างกุฏิทั้งหมด คุณยงยุทธ์เป็นผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างกุฏิ ไม้ที่เหลือก็ได้นำมาใช้ทำอุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ เช่น เตียง ตั่ง โต๊ะ

บังเอิญอีกที่ขณะนั้น ดิฉันมีคนสวนซึ่งมีฝีมือทางช่างไม้อยู่ด้วย จึงทำได้ทุกอย่างที่ต้องการ ดิฉันเองก็รู้สึกเป็นสุข เพลิดเพลินไปกับงานเล็กๆ น้อยๆ นี้ คนสวนนี้รับใช้อยู่ ๗ ปี ได้ทำงานไม้ถวายวัดไว้มาก ก่อนจะลาออกไป จึงขอโอกาสนี้อนุโมทนากับเขา

เมื่อกุฏิขึ้นแล้ว การก่อสร้างอื่นๆ ก็ค่อยๆ ตามมาตามลำดับความจำเป็น เช่น โรงครัว ห้องสุขา หอระฆัง ศาลาสวดมนต์ กำแพง หอฉัน ห้องพักญาติโยม กุฏิใหญ่ โบสถ์ และหอธรรมที่กำลังจะเริ่มขึ้น ทั้งอาณาบริเวณวัดก็ขยายออกไปเรื่อยๆ ตามเหตุการณ์และความจำเป็น กลายเป็นวัดญาณเวศกวันที่สงบร่มรื่นและงดงาม ท่ามกลางไม้ดอกไม้ใบไม้ยืนต้นที่ยังความเป็นธรรมชาติ ดังเช่นที่ปรากฏในปัจจุบัน

สารบัญ

รัฐศาสตร์เพื่อชาติ

VS

รัฐศาสตร์เพื่อโลก*

ขอเจริญพร ญาติโยมสาธุชนทุกท่าน

ณ บัดนี้ เราได้มาถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง คือ ถึงวันวิสาขบูชา อันถือได้ว่าเป็นวันสำคัญที่สุดทางพระพุทธศาสนา

วันวิสาขบูชาเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนรู้จักกันดี และมิใช่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่รู้จักกันทั่วโลก ดังที่เวลานี้ ที่สหประชาชาติก็ได้จัดพิธีบูชากันอยู่ แต่วันเวลาไม่ตรงกัน ตอนนี้ทางโน้นคงมีไม่ได้ เพราะเป็นเวลาประมาณตี ๕ ที่นิวยอร์ค หมายความว่าอยู่ในช่วงวันสองวันที่มีพิธีวิสาขบูชา แล้วทางโน้นก็ช้ากว่าเรา คือรอเมื่อวันของเรามืดลง ของเขาเริ่มเช้า ก็จะขึ้นเป็นวันวิสาขบูชา

เมื่อวันวิสาขบูชามาถึง ญาติโยมสาธุชนก็มีจิตใจสดชื่นเบิกบานผ่องใส พากันทำบุญทำทาน ด้วยความมีศรัทธาในพระรัตนตรัย และมีจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกัน พร้อมทั้งต่อพระศาสนา และต่อพระสงฆ์ คือพุทธบริษัทร่วมใจกันทั้งหมด จึงมาทำกิจกรรมต่างๆ

---

* ธรรมกถา ของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ในวันวิสาขบูชา ๒ มิถุนายน ๒๕๔๗ ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน

ภาค ๑

วิสาขทัศน์ เพื่อวัดและพุทธบริษัท

ชาวพุทธที่ดีแท้ ไม่คิดดีอยู่แค่ตัว แต่ต้องเดินหน้าสามัคคี หนุนการทำดีไปด้วยกัน

การมาในที่นี้ ถ้าใช้คำทางพระศาสนา ก็เรียกว่าเป็นการให้ทั้ง*กายสามัคคี*และ*จิตสามัคคี*

กายสามัคคี คือร่วมกาย โดยมานั่งประชุมกัน มาช่วยกันทำโน่นทำนี่ ตลอดจนมาร่วมกิจกรรมในการเวียนเทียน

จิตสามัคคี คือร่วมใจ ซึ่งอยู่ข้างใน ร่วมใจนี้สำคัญนัก เมื่อใจร่วมกันจึงทำให้มาประชุมในที่เดียวกันได้

ร่วมใจนี้ลึกซึ้ง มีหลายระดับ ร่วมใจจริงๆ ก็ต้องมีศรัทธาร่วมกัน รักกัน มีเมตตาหรือไมตรีจิตต่อกัน หวังดีต่อกัน มีใจสมัครสมานกลมเกลียว คิดร่วมใจกันในการประพฤติปฏิบัติสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม เพื่อทำชีวิต ครอบครัว และสังคมให้ร่มเย็นเป็นสุข เป็นต้น อันนี้จึงจะเป็นการร่วมใจที่แท้จริง เรียกว่าเป็น*จิตสามัคคี*

ถ้ามีครบ ๒ อย่าง ทั้ง*กายสามัคคี*และ*จิตสามัคคี* ก็จะสมบูรณ์ เราต้องการให้ได้ถึงขั้นนี้

การที่มีพิธีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้น ก็เพราะมุ่งให้เราได้แสดงออกซึ่งกายสามัคคีและจิตสามัคคีนี่แหละ คือ มิใช่มีพิธีเฉพาะลำพังตนเอง ซึ่งแต่ละท่านก็คงมีอยู่แล้ว แต่จะให้สมบูรณ์เกิดผลเป็นประโยชน์บริบูรณ์แท้จริง ก็ต้องมาแสดงออก

ร่วมกันอย่างนี้ พระศาสนา สังคม และเรื่องที่เป็นของส่วนรวม เช่น วัฒนธรรม จึงจะอยู่ได้ และสามารถดำเนินไปด้วยดี

การที่จิตใจโยมมีศรัทธา มีเมตตา มีสามัคคีกันอย่างนี้ ก็เป็นที่น่าอนุโมทนา แต่ที่ปรากฏอยู่นี้เป็นเพียงการแสดงออก ในเหตุการณ์สำคัญ ที่เป็นจุดกำหนด ที่จริงนั้น ตามปกติ ญาติโยมสาธุชนจำนวนมากก็มีศรัทธาและมีเมตตาธรรมเป็นต้น และได้มาวัดวาอาราม มาทำกิจกรรม มาถวายทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนากันอยู่แล้ว ซึ่งเป็นบรรยากาศสำคัญ ที่มาประสานกัน ช่วยให้วันวิสาขบูชามีความหมายมากขึ้น

หมายความว่า เรามิใช่มาเฉพาะวันวิสาขบูชา หรือเฉพาะวันสำคัญเท่านั้น แต่เราได้เอาใจใส่ในเรื่องของบุญกุศล ในการสร้างความดี ในการร่วมกิจกรรมทางพระศาสนามาโดยตลอด ซึ่งถ้าทำได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี ก็จะเป็นการมาช่วยกันทำให้วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ตลอดจนวันอาสาฬหบูชามีความหมายที่แท้จริงได้อย่างสมบูรณ์

อย่างที่นี่ ก็ต้องขออนุโมทนาญาติโยมจำนวนมาก ที่ได้มาช่วยเหลือเกื้อกูลวัดตลอดมา มิใช่เฉพาะถวายทานบำรุงเลี้ยงพระสงฆ์เท่านั้น แต่ได้มาช่วยในเรื่องการจัดบริเวณวัดวาอารามให้เป็นสถานที่อันสมที่จะเรียกว่าเป็นรมณียสถาน คือเป็นสถานที่ดีงามร่มรื่น ที่ชวนให้จิตใจสดชื่นร่าเริงเบิกบาน เรียกสั้นๆ ว่า “รมณียะ” หรือ “รมณีย์” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสถานที่ที่ดี

วัดที่ดี ทั้งเป็นทัศนีย์ และรื่นร่มรมณีย์

เรามีคำคู่กัน อันหนึ่งเรียกว่า “ทัศนียะ” หรือพูดง่ายๆ เรียก

เป็นไทยว่า "ทัศนีย์" และอีกคำหนึ่งว่า "รมณียะ" เรียกเป็นไทยว่า "รมณีย์"

รมณีย์ แปลว่า น่ารื่นรมย์ เป็นที่ยินดี ทำให้จิตใจสบาย ส่วน*ทัศนีย์* เป็นด้านรูปธรรม เป็นสภาพทางวัตถุที่มองเห็นด้วยตา

ตอนแรก เรามองเห็นสถานที่ที่สะอาด มีต้นไม้ มีธรรมชาติต่างๆ ที่สดชื่นสวยงาม น่าดูน่าชม ก็เป็น*ทัศนีย์* แต่จะให้ผลจริงๆ ที่ลึกซึ้งลงไป ก็ต้องเข้าไปถึงจิตใจ ให้เกิดความรู้สึกรื่นรมย์ คือเป็น*รมณีย์* อันนี้เป็นลักษณะทั่วไป และวัดวาอารามก็ควรจะเป็นสถานที่ซึ่งเป็นทั้งทัศนียะและรมณีย์

สังเวชนียสถาน ๔ คือ สถานที่พระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ ปรินิพพาน และทรงแสดงปฐมเทศนา ในชมพูทวีป ที่ชาวพุทธไปนมัสการกันนั้น ที่จริงท่านไม่ได้เรียกว่าสังเวชนียสถานอย่างเดียว ในพระไตรปิฎกเอง พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า เป็นทัศนียสถานและสังเวชนียสถาน คือเป็น ๒ อย่าง แต่เราจับเอามาคำเดียว เรียกว่าสังเวชนียสถาน

โดยทั่วไป ที่อื่นซึ่งไม่ได้เป็น*สังเวชนียสถาน*อย่างนั้น ก็ต้องให้เป็น***ทัศนียสถาน*** แล้วก็เป็น***รมณียสถาน*** ดังจะเห็นว่า คำบรรยายลักษณะวัดทั่วไปในพุทธกาลเป็นอย่างนี้

ทัศนีย์ รมณีย์ นี่เป็นเรื่องของสถานที่ ญาติโยมมาในที่ที่ว่าเป็นวัดวาอาราม ถ้ามีลักษณะอย่างนี้ ก็เป็นที่โน้มนำจิตใจไปสู่ความสงบ ความสดชื่นเบิกบานใจ แล้วก็โน้มนำต่อไปสู่ธรรมะ ถ้ามีการสดับตรับฟัง และฝึกศึกษาปฏิบัติธรรมต่อไป ก็ทำให้ได้ผลดีด้วย เพราะบรรยากาศเกื้อกูล เรียกว่าเป็น "สัปปายะ" อันนี้เป็นด้านหนึ่ง

พระสงฆ์ที่ดี เป็นมโนภาวนีย์ หรืออย่างน้อย ต้องเป็นปสาทนีย์

ทีนี้อีกด้านหนึ่ง ก็คือตัวบุคคล ในสถานที่นั้น ก็ต้องมีตัวบุคคล ตัวบุคคลที่เหมาะที่ดีก็มีลักษณะแบบเดียวกัน มีคำเรียกเป็นชุดต่อกันไปเลย คือ

บุคคลก็เริ่มต้นด้วยเป็น *ทัศนียะ* คือน่าดู ซึ่งเป็นลักษณะอาการทางรูปกาย หรือเป็นรูปธรรมภายนอก จากนั้นก็มีศัพท์ที่ลึกลงไป ต่อจากทัศนียะ ก็ต้องเป็น "ปสาทนียะ"

ปสาทนียะ แปลว่า น่าเลื่อมใส น่าชื่นชม น่าเชื่อถือ หมายความว่า มีคุณสมบัติดีงามต่างๆ เช่น มีความรู้ มีความสามารถ มีการประพฤติปฏิบัติดี เป็นต้น เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ชวนให้เชื่อถือ

ทัศนียะ เป็นการมองเห็นด้วยตาในเบื้องต้นก่อน แต่พอถึง *ปสาทนียะ* ก็เป็นการมองลึกเข้าไปข้างใน เรียกว่า เห็นรูปพรรณภายนอกเป็น ทัศนีย์ ต่อจากนั้นมีคุณสมบัติข้างในลึกเข้าไปก็เป็นปสาทนีย์

ยิ่งกว่านั้น ถ้าจะให้ดียอดเยี่ยม ขอให้ดูอย่างในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ มีผู้คนไปกราบไปเฝ้าพระพุทธเจ้านั้น เหตุผลที่เขาไปอย่างหนึ่งก็คือ ต้องการไปพบไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระมหาสาวกทั้งหลาย ที่เขาเรียกว่าเป็น "มโนภาวนียะ" หรือเรียกสั้นๆ ก็เป็น *มโนภาวนีย์* แปลว่า เป็นที่เจริญใจ

เป็นอันว่ามี ๓ ขั้นด้วยกัน

๑. *ทัศนียะ/ทัศนีย์* เห็นรูปร่างและอาการทั่วไปภายนอก ก็

น่าดูน่าชม

๒. *ปสาทนียะ/ปสาทนีย์* พอใกล้เข้าไป เห็นถึงข้างใน ก็ซึ้งใจ รู้สึกชื่นชม ชวนให้เลื่อมใส มิใช่งามแค่รูปร่างท่าทาง แต่ข้างในมีคุณความดีทางธรรมทางปัญญา มีความรู้ความสามารถน่าเชื่อถือ น่าศรัทธา ต่อจากนั้นก็

๓. *มโนภาวนียะ/มโนภาวนีย์* ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก เห็นท่านเมื่อใด ก็ใจโปร่งใจโล่ง ไม่มีอะไรที่จะให้เคลือบแคลงขุ่นมัวในส่วนของตัวท่านที่จะคิดเอาจากใครหรือคิดร้ายต่อใคร มีแต่คุณความดีเป็นหลักที่ยึดถือได้และน้ำใจที่มุ่งจะให้ ทำให้ซาบซึ้งใจ พอได้มาพบเห็น ก็มีผลเกิดขึ้นแก่ตัวผู้ดูผู้มาผู้ชมผู้ชิดใกล้ ทำให้ผู้ที่มาเห็นมาชื่นมาชมมาดูนั้น จิตใจสบายผ่องใสเบิกบานร่าเริงใจ เป็นที่เจริญใจ ด้วยทำให้ผู้นั้นๆ มีใจที่จะพัฒนาก้าวหน้าไปในธรรมในปัญญายิ่งขึ้นไป

เพราะเหตุนี้แหละ ตอนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลายคนจึงได้แสดงความเสียอกเสียใจบอกว่า เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว มิใช่เฉพาะเขาจะไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่เขาจะไม่ได้เห็นพระมหาสาวก พระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้เป็น*มโนภาวนียะ* ผู้เป็นที่เจริญใจ ที่ว่าพอเห็นแล้ว ได้พบได้พูดคุยสนทนา ก็ทำให้ได้ความรู้ ได้ธรรม ได้บุญกุศล ได้ความดีงาม ได้ปัญญา อะไรต่างๆ อย่างนี้ เรียกว่า *มโนภาวนียะ* เป็นที่เจริญใจ คือทำให้จิตใจของเขาพัฒนาขึ้นมา

รวมความว่า ควรและขอให้ได้ทั้ง ๓ ขั้น

อันนี้ก็เป็นเรื่องคุณสมบัติต่างๆ ของสถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นเครื่องเกื้อกูลแก่ผู้ที่มาในวัดวาอาราม มาทำ

บุญทำกุศล ทำให้ได้ผลดีจากพระศาสนาอย่างแท้จริงแม้ถึงญาติโยมทั้งหลายเอง ก็คงจะเป็น*ทัศนียะ* และเป็น*ปสาทนียะ*แก่กันและกัน

สำหรับ*มโนภาวนียะ*นี่ ตามปกติท่านใช้น้อย มักจะใช้กับท่านที่เป็นพระอรหันต์ ก็เอาละ ขอให้เป็นปสาทนียะก็ยังดี ก็พอแล้วที่จะทำให้สังคมของเราอยู่ร่มเย็นเป็นสุข อยู่กันด้วยความรู้สึกเป็นมิตร มีไมตรี มีคุณค่าต่อกัน และรู้สึกในคุณค่าของกันและกัน ชื่นชมต่อกัน หวังว่าบรรยากาศของวัดจะได้ช่วยให้มีความรู้สึกที่ดีงามเหล่านี้

ญาติโยมที่มาวัดก็อย่างที่กล่าวแล้ว ไม่ใช่เฉพาะมาทำบุญทำกุศลถวายทานเลี้ยงพระอย่างเดียว แต่ได้มาช่วยกันจัดดูแลวัด ทำให้สถานที่วัดร่มรื่น ช่วยปลูกต้นไม้บ้าง ทำความสะอาดบ้าง จัดตกแต่งต่างๆ ต้องขออนุโมทนาไว้ในที่นี้

ท่านที่มาช่วยจัดเตรียมงานต่างๆ นั้น ทุกคนย่อมมีความคิดหวังอย่างเดียวกัน คือมีความมุ่งมาดปรารถนาดีต่อผู้ที่จะมาร่วมงาน โดยตั้งใจว่า ขอให้สาธุชนทั้งหลายมาวัดแล้ว จงได้ความสดชื่นเบิกบานใจ ร่าเริงผ่องใส ได้ความสุขสงบกลับไป ได้ประโยชน์ทางศีล ทางจิตใจ แล้วก็ได้ปัญญา ได้ความรู้ความเข้าใจ ต้องตั้งความหวังต่อกันอย่างนี้

ถ้าเราตั้งความหวังต่อกันอย่างนี้ ว่าขอให้ผู้ที่มาแล้ว ได้ประโยชน์มีความสุขโดยทั่วกัน ก็เป็นจิตใจที่ดี เป็นกุศลในตัว พระก็ต้องตั้งจิตอย่างนี้ต่อญาติโยม เป็นหลักของพระพุทธศาสนา

เรามาในวันนี้ ก็เป็นอันว่าได้กายสามัคคีและจิตสามัคคีแล้ว โดยมีความหวังดีปรารถนาดีต่อกัน เปี่ยมด้วยศรัทธาและเมตตาเป็นพื้นฐานที่ดีงาม มีจิตใจเป็นบุญเป็นกุศลทั่วกัน อาตมภาพก็ขออนุโมทนา

ลำดับขั้นความสำคัญ ของวันสำคัญ

วันนี้ ที่จะต้องกล่าวเป็นพิเศษก็คือเรื่องวันวิสาขบูชา ส่วนที่พูดเกริ่นนั้นเป็นเรื่องทั่วๆ ไป

ก่อนที่จะพูดเรื่องวันวิสาขบูชา ก็ต้องขอประทานอภัยนิดหน่อย ที่จะพูดถึงเรื่องตัวเอง คือ โยมหลายท่านจะแปลกใจว่า วันนี้อาตมาลงมาได้อย่างไร เมื่อกี้ แค่ให้ศีลก็ไม่ค่อยตลอด เหนื่อยแล้วก็ใจสั่น ความจริงสภาพร่างกายไม่ได้ดีกว่าก่อนนี้ที่ไม่ได้ลง แต่เหตุผลที่คราวนี้ลงมานั้น เกี่ยวกับเรื่องของวันสำคัญ ก็เลยขอถือโอกาสพูดเสียหน่อย คือวันสำคัญที่บอกตอนต้นว่าเป็นวันสำคัญที่สุด

ทำไมจึงว่าวันวิสาขบูชาสำคัญที่สุด เรามีวันสำคัญต่างๆ ซึ่งบางทีก็ไม่สำคัญ แต่เป็นวันที่วัดมีงาน เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม ก็มีงานที่โยมมาทำบุญทำกุศลโดยปรารภวันเกิดของอาตมภาพ แล้วตอนนี้ก็เลยขยายเป็นวันเด็กไปด้วย

วันเกิดนั้นในแง่ตัวงานไม่ถือว่าสำคัญ เพราะฉะนั้น ถ้าเจ็บป่วยบ้างเล็กน้อย ก็เป็นอันว่าไม่ต้องลง เพราะถือว่าโยมมาทำบุญ ก็เป็นเรื่องที่โยมมีความปรารถนาดี เมื่อโยมทำบุญแล้ว ตัวไม่ได้ลง โยมก็อุทิศส่วนกุศลไปให้ได้ ไม่มีปัญหา นี่เป็นวันแบบที่หนึ่ง เป็นเรื่องของวันคล้ายวันเกิดเท่านั้น ไม่ใช่วันสำคัญจริง

ต่อมา วันสำคัญอีกประเภทหนึ่ง คือวันสำคัญตามวัฒนธรรมประเพณี อย่าง*วันสงกรานต์* เป็นวันที่สำคัญสำหรับประเทศชาติ หรือสำหรับสังคมทั้งหมด เป็นวันที่ญาติโยมมาประชุม แสดงความรักความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งต่อผู้อยู่และผู้ล่วงลับไปแล้ว เรียกว่ามาทำบุญรวมญาติ อุทิศส่วนกุศลแก่ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

ในโอกาสอย่างนี้ โยมมาแสดงความปรารถนาดี พร้อมเพรียงสามัคคี พระก็มาแสดงน้ำใจ โดยมาร่วมอนุโมทนา มาช่วยอำนวยความสะดวกในการที่ญาติโยมบำเพ็ญกุศล พระองค์ไหนจะมาได้ก็ดี แต่ถ้าเจ็บป่วย ก็ไม่ต้องมา อยู่ในขั้นที่สำคัญขึ้นมาอีก แต่ยังไม่สำคัญที่สุด

จากนั้นก็มาถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ซึ่งมีหลายวัน แล้วก็ยังแยกซอยออกไปได้เป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มแรก ก็คือ ***วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา****[*] เป็นวันสำคัญสำหรับพระสงฆ์ โดยมีกิจที่ท่านต้องทำตามข้อกำหนดทางพระวินัย และในการปฏิบัติกิจของท่านตามพระพุทธบัญญัตินั้น ญาติโยมไม่เข้าไปร่วมทำด้วย

แต่เพื่อแสดงความอุปถัมภ์สนับสนุน ญาติโยมก็มาถวายกำลังและอำนวยความสะดวก ด้วยการเลี้ยงภัตตาหารและถวายวัตถุปัจจัยที่ท่านจะต้องอาศัย จนเกิดเป็นประเพณีทำบุญ ได้แก่การ*ถวายเทียนพรรษา*และ*ถวายผ้าอาบน้ำฝน*ในตอนเข้าพรรษา และ*ตักบาตรเทโว*ตอนออกพรรษา

ในพิธีทำบุญอย่างนี้ พระสงฆ์ออกมาฉลองศรัทธาสนองน้ำใจของญาติโยม ซึ่งควรยิ่งที่จะมา แต่ถ้ารูปใดมีเหตุขัดข้องอันควร ก็ยกเว้นไป

ที่นี้ก็มาถึงกลุ่มที่สอง ได้แก่วันอย่าง ***วิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชา*** กลุ่มนี้เป็นวันที่พุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ว่าเป็นภิกษุ-ภิกษุณี หรืออุบาสก-อุบาสิกา จะต้องแสดงน้ำใจของตนต่อพระ

---

[*] ถ้าพูดอย่างเคร่งครัด ก็เป็นวันสุดท้ายของพรรษา หรือวันสิ้นสุดพรรษา แต่ทางพระสงฆ์มีคำเฉพาะ เรียกว่า *วันปวารณา*

พุทธเจ้า ต่อพระธรรม ต่อพระสงฆ์ พูดสั้นๆว่า ต่อพระรัตนตรัย จึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลนั้นเลยทีเดียว อย่างพระแต่ละองค์ก็มีหน้าที่ต่อพระรัตนตรัย ต้องมาแสดงน้ำใจ แบบนี้ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ไม่ควรขาด เป็นเครื่องวัดความสำคัญขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง

ทีนี้ ในบรรดาวันสำคัญแบบนี้ ที่เรียกว่า “บูชา” ที่เราจัดกันตามปกติ ซึ่งมี ๓ วัน คือ วิสาขบูชา มาฆบูชา อาสาฬหบูชานั้น ถือว่าวันวิสาขบูชาสำคัญที่สุด เพราะเป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เพราะมีวันนี้ วันอื่นจึงมีได้

เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้ เกิดมีพระพุทธเจ้าขึ้นมา จึงมีวันอาสาฬหบูชาที่พระสงฆ์มาประชุมกัน ถ้าไม่มีวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชาก็มีไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสรู้แล้ว ใครจะไปสั่งสอน วันมาฆบูชาก็เช่นเดียวกัน เป็นวันที่สืบเนื่องมาจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศธรรมเผยแผ่พระศาสนา เพราะฉะนั้น ถ้าจำเป็นจริงๆ ลงไม่ได้ ก็ตัดไปอีก ๒ วัน ก็เหลือวันวิสาขบูชา

เป็นอันว่า วันวิสาขบูชาต้องพยายามลงให้ได้ เป็นเรื่องของวันสำคัญซึ่งมีความสำคัญตามที่กล่าวมา ก็ขอโอกาสเล่าเหตุผลไว้

เมื่อพูดแล้วว่า วันนี้คือวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญที่สุด เราก็มาพูดถึงความหมายของวันวิสาขบูชากันอีก

อย่างไรก็ตาม เราก็รู้กันอยู่แล้วว่า วันวิสาขบูชามีความหมายและความสำคัญอย่างไร โดยเฉพาะพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธา ได้ศึกษามามาก แล้วก็มาร่วมกิจกรรมกันไม่ที่นี่ก็ที่โน่น เรียกว่าทุกปี ก็ย่อมมีความแม่นยำในเรื่องเหล่านี้ เพราะฉะนั้น ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมาทบทวนกันอีกว่า วันนี้มีความหมายอย่างนั้นอย่างนี้ แม้กระทั่งว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้อะไร วันนี้ก็จะไม่ทบทวน

แต่เราสามารถยกความหมายแง่มุมแง่คิดเกี่ยวกับวันสำคัญเหล่านี้มาพูดกันในแต่ละครั้ง แต่ละโอกาส ยักย้ายเปลี่ยนแปลงไป เรียกว่าเป็นปริยายเทศนา (*ปริยาย* นี่แหละมาเป็นไทยว่า "บรรยาย")

วันวิสาขบูชาสำคัญ ที่เป็นวันเกิด ๓ อย่าง

สำหรับวันวิสาขบูชานี้ แม้แต่ความหมายเบื้องต้น หรือความหมายพื้นฐาน ที่เราบอกกันว่า เป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า เราก็ยังสามารถพูดแนวใหม่อีกได้ แล้วแต่จับแง่ความหมาย

วันนี้ ขอให้ความหมายของวันวิสาขบูชาอีกแบบหนึ่งว่า เป็นวันเกิดทั้งหมด คือ เป็นวันเกิด ทั้งวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันปรินิพพาน

ทำไมจึงว่าเป็นวันเกิด?

ในความหมายแรก แน่นอนว่าชัดอยู่แล้ว วิสาขบูชาเป็นวันที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ เรียกง่ายๆ ก็คือเกิด ได้แก่เจ้าชายสิทธัตถะเกิด

สอง ที่ว่าเป็นวันตรัสรู้ ก็คือเป็นวันที่เจ้าชายสิทธัตถะเกิดเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเกิดจริงในวันตรัสรู้

ต่อมา *สาม* ปรินิพพาน เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพาน ก็เกิดพุทธศักราช พุทธศักราชนั้นกำหนดจากการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า และเพราะมีการเกิดของพุทธศักราชนี้แหละ เราจึงมีเครื่องกำหนดหมายว่า พระพุทธศาสนาดำรงอยู่สืบต่อกันมานานเท่าไร เป็นเครื่องกำหนดย้อนลงไปถึงพระประวัติของพระพุทธเจ้า

และเหตุการณ์ทั้งหมดทุกอย่าง

พุทธศักราชนี้เป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ และเป็นสายโยงที่ยั่งยืนอยู่จนถึงปัจจุบัน ต่อเนื่องโยงตัวเรากับพระพุทธเจ้า และทั้งพระพุทธเจ้ากับเจ้าชายสิทธัตถะนั้น

ในที่นี้ ก็จึงบอกว่า วันวิสาขบูชาเป็น *วันเกิด ๓* อย่าง คือ **เกิดเจ้าชายสิทธัตถะ เกิดพระพุทธเจ้า** แล้วก็เกิดพุทธศักราช

สำหรับในประเทศลังกา (รวมถึงอินเดีย) และพม่านั้น เขานับต่างจากเรา คือ พอพระพุทธเจ้าปรินิพพาน เขาก็นับทันที เพราะฉะนั้น ปีนั้นจึงเป็นพุทธศักราชที่ ๑

แต่ตามแบบของเรานั้น ยังไม่เริ่มนับ แต่หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานผ่านไปแล้ว ๑ วัน ๒ วัน ๓ วัน ... ๑ เดือน ๒ เดือน ๕ เดือน ๑๐ เดือน ๑๒ เดือน

พอครบ ๑๒ เดือน คือครบ ๑ ปี เราจึงพูดว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๑ ปี เริ่มพุทธศักราช ๑ ของเรานับเวลาที่ล่วงแล้ว คือนับจำนวนปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว แต่ของพม่าลังกา นับลำดับปีที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานผ่านไป

ด้วยเหตุนี้ พุทธศักราชในประเทศไทย ซึ่งรวมไปถึง ลาวและเขมรด้วย จึงช้ากว่าในพม่า และลังกา ๑ ปี ญาติโยมต้องทราบด้วย เวลานี้ ในลังกาและพม่า เป็นพุทธศักราช ๒๕๔๘ แล้ว ขณะที่ของเรายังเป็น ๒๕๔๗ นับต่างกันอย่างนี้

นี่เป็นเรื่องที่ควรจะทราบเหมือนกัน เป็นเรื่องความหมายง่ายๆ เอามาพูดพอเป็นเรื่องทักทาย

โพธิญาณที่เป็นแกนของวิสาขบูชา สอนใจมิให้ระย่อต่อความยากแห่งการลุถึงความสำเร็จ

ที่นี้เราควรพูดให้ลึกลงไปอีก สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ควรจะพูดเกี่ยวกับวันวิสาขบูชา ก็อย่างที่บอกแล้วเมื่อกี้ว่า ตัวจริงที่สำคัญที่สุดก็คือ ***การตรัสรู้*** การประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะมีความหมายขึ้นมา ก็เพราะว่า จากเจ้าชายสิทธัตถะจึงมีพระพุทธเจ้าได้ การที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติก็เลยพลอยมีความสำคัญไปด้วย

การปรินิพพานก็เหมือนกัน มีความสำคัญก็เพราะเป็นการล่วงลับจากไปของพระพุทธเจ้า ผู้ที่ได้ตรัสรู้

การตรัสรู้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น เราก็จะมาพิจารณาความหมายของวันวิสาขบูชา ในแง่ของการตรัสรู้ แต่เรื่องตรัสรู้ในแง่อะไรจะยังไม่พูดในที่นี้

ส่วนที่จะพูดก็คือ มีแง่คิดอย่างหนึ่งว่า การตรัสรู้ก็คือการสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นความสำเร็จที่สำคัญอย่างยิ่ง การสำเร็จเป็นพระพุทธเจ้านี้ เราเห็นได้ชัดตามพุทธประวัติว่า เป็นสิ่งที่มิใช่ได้มาโดยง่าย เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นยากนักหนา

พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสบ่อยๆ ตั้งแต่เมื่อเริ่มจะเสด็จไปประกาศธรรม ก็ทรงปรารภว่า ธรรมที่ตรัสรู้นี้ พระองค์ได้บรรลุโดยยาก (*"กิจฺเฉน เม อธิคตํ"* แปลว่า ธรรมนี้เราบรรลุแล้วโดยยาก) แล้วก็ตรัสต่อไปว่า หมู่สัตว์ทั้งหลายมัวลุ่มหลง เพลิดเพลิน มัวเมาอยู่ในสิ่งติดข้องทั้งหลายมากมาย ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้น ละเอียดอ่อน เข้าใจได้ยาก คนเหล่านี้จะไม่สามารถเข้าใจตามได้ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงโน้มพระทัยไปในการที่จะไม่ทรงแสดงธรรม

แต่ตามเรื่องที่บอกว่าพรหมอาราธนา เมื่อพระองค์ได้ทรง

พิจารณาว่า สัตว์ที่มีธุลีในดวงตาน้อยก็มีอยู่ เพราะฉะนั้น ก็จะมีผู้ที่สามารถเข้าใจธรรมที่ทรงแสดงได้ โดยทรงพิจารณาดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงตัดสินพระทัยที่จะออกไปประกาศธรรม

นี่เป็นเรื่องตอนที่ตรัสรู้แล้ว แต่ก่อนตรัสรู้ยิ่งชัดกว่านั้นอีก คือตอนที่พระพุทธเจ้าจะประทับนั่งที่โคนโพธิ ในราตรีก่อนตรัสรู้ พระองค์ตรัสว่า สิ่งที่จะลุถึงได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของบุรุษ (คำว่าเรี่ยวแรงของบุรุษนี้เป็นสำนวน หมายความว่าของคนนั่นเอง) ถ้าเรายังไม่บรรลุ เราจะไม่ลุกขึ้น แม้ว่าเลือดเนื้อจะแห้งเหือดไป

นี่ก็แสดงว่า ธรรมะที่ตรัสรู้ไม่ใช่ง่ายๆ พระองค์ต้องอธิษฐานพระทัย คือตั้งพระทัยเด็ดเดี่ยวว่า ถ้ายังไม่ตรัสรู้ ยังไม่บรรลุจุดหมายแล้ว จะไม่เสด็จลุกขึ้นเลย อันนี้ก็แสดงว่าเป็นเรื่องที่ยาก

ยิ่งย้อนดูต่อไป การที่จะเป็นพระพุทธเจ้าได้ ต้องบำเพ็ญบารมีมากมาย

บารมี ก็คือบุญอย่างเยี่ยมยอด บุญคือความดี บารมีก็คือความดีของคนที่ยอดเยี่ยม หมายความว่า เป็นความดีซึ่งคนที่ไม่มีความเข้มแข็งเพียรพยายามจริงๆ ทำไม่ได้ แปลง่ายๆ ว่า คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยวดยิ่ง เช่นว่า จะบำเพ็ญทาน ก็บำเพ็ญอย่างชนิดว่าสละชีวิตให้ได้ จะบำเพ็ญศีล ก็ยอมสละชีวิตเพื่อศีลได้ เป็นต้น จึงจะเป็นบารมี

กว่าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ ต้องบำเพ็ญบารมีถึง ๑๐ ข้อ และครบ ๓ ขั้น เพราะฉะนั้น ความสำเร็จนี้จึงเป็นสิ่งที่ได้มาโดยยาก คือต้องเข้มแข็ง มีความเพียรพยายามยิ่งยวดที่สุด

ภาค ๒
วิสาขทัศน์ เพื่อรัฐและเพื่อโลก

ความสำเร็จทั้งหลาย จะได้มาโดยง่ายก็หาไม่

ที่นี้ เรามานึกดูถึงความสำเร็จของคนทั้งหลายในโลก เป็นธรรมดาว่า ความสำเร็จในการสร้างสรรค์ชีวิต สร้างสรรค์สังคม และทำสิ่งดีงามต่างๆ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่บรรลุผลได้ง่ายดาย คนจะต้องมีความเพียรพยายาม ต้องมีความเข้มแข็ง ต้องมีความอดทน ต้องมีคุณสมบัติต่างๆ มากมาย และต้องดิ้นรนฝึกฝนตัวเอง รวมแล้วก็คือต้องพัฒนาคน

เมื่อพูดถึงความสำเร็จของแต่ละคน คนนั้นก็คือตัวเอง หมายความว่าต้องพัฒนาตน ถ้าเป็นสังคม ก็ต้องช่วยกันพัฒนาคนทั้งหลาย ที่จะมาร่วมกันสร้างสรรค์สังคมนั้น ให้เป็นคนที่เข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม ใจสู้ เป็นต้น จึงจะสร้างความสำเร็จได้

ถ้าใช้หลักธรรมง่ายๆ เราก็บอกว่า *อิทธิบาท ๔* ไงล่ะ ต้องมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา อันนี้ก็ยิ่งชัด ไม่ว่าจะพูดสำนวนไหนอย่างไร ก็คือต้องมีความเข้มแข็ง มุ่งมั่น แน่วแน่ จริงจัง ซึ่งหมายถึงว่าต้องมีปัญญาเข้มด้วย

ในเมื่อผลที่หมาย ความเจริญงอกงาม ความดี ความเลิศประเสริฐสุดของมนุษย์ก็ตาม ความดีงามของสังคมก็ตาม สันติสุขของโลกก็ตาม จะเกิดขึ้นได้ ล้วนเป็นความสำเร็จที่ต้องอาศัยความเพียรพยายาม การสร้างสรรค์ด้วยเรี่ยวแรงความเข้มแข็งอย่างนี้

เราจึงต้องพยายามชักชวนกัน ในการที่จะพัฒนาตัวเอง ให้มีคุณธรรมความดี ความเข้มแข็ง ความขยันอดทน

ตั้งต้นแต่ในครอบครัว พ่อแม่ก็จะต้องอบรมเลี้ยงดูลูกของตนให้เป็นคนมีจิตใจใฝ่ในความดีงาม รักความรู้ รักการสร้างสรรค์ มีจิตใจเข้มแข็ง ขยันหมั่นเพียร ไม่ใจเสาะเปราะบาง ไม่เหยาะแหยะหยิบโหย่ง เป็นต้น

กว้างออกไปในสังคม เราจึงต้องมีการจัดการศึกษา มีการฝึกฝนอบรมให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนาตน ตลอดจนผู้คนทั่วไปคือประชาชนทั้งหมด ก็ต้องให้มีคุณสมบัติและให้มีคุณธรรมเหล่านี้

ความสำเร็จของผู้นำที่ยิ่งใหญ่ คือพาคนชนะความยากไปถึงความสำเร็จที่สร้างสรรค์

ไม่ใช่แค่นั้น เรื่องนี้จะต้องพัฒนากันขึ้นไปถึงระดับผู้นำประเทศ หรือผู้ปกครองบ้านเมืองเลยทีเดียว เพราะผู้ปกครองบ้านเมืองนั้น จะต้องมานำประชาชนให้เกิดเรี่ยวแรงกำลังกาย-ใจ-ปัญญา-สามัคคี ในการสร้างสรรค์

ตัวผู้ปกครองที่จะนับได้ว่าเป็นผู้นำมีความสามารถ ก็คือผู้ที่มาเป็นศูนย์รวมประสานใจ ช่วยชักชวน ชักจูง กระตุ้นเร้าจิตใจของคนร่วมชาติ ให้ใฝ่ในการสร้างสรรค์ความดีงาม ให้มีความเข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามไม่ระย่อท้อถอย ให้มุ่งมั่นที่จะช่วยกันพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม มีปัญญาหยั่งรู้มองกว้างคิดไกล สามารถชี้แนะนำทางว่ามีอะไรดีงามที่ชีวิตและสังคมควรจะได้ควรจะถึง ให้ตระหนักว่าสังคมของเรามีอะไรเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไข มีอะไรที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ แล้วพากันบุกฝ่าไป

ถ้าผู้นำท่านใดมีความสามารถนี้ มาช่วยกระตุ้นเร้าให้คนในชาติมีแนวคิด มีทิศทาง มีกำลังใจ และมีเรี่ยวแรงที่จะสร้างสรรค์ทำความดี รวมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ประเทศชาตินั้นก็จะเจริญงอกงามเข้มแข็ง เฉพาะอย่างยิ่งในระยะยาว

เพราะฉะนั้น ถ้าพูดให้สั้น หน้าที่ของผู้นำก็คือ ต้องคอยกระตุ้นเร้าชักจูงประชาชนให้ไม่ประมาท

ไม่ประมาท ก็คือ ไม่หลงระเริง ไม่อ่อนแอ ไม่มัวเมา ไม่ปล่อยปละทิ้งโอกาสแห่งการสร้างสรรค์ ไม่มองข้ามละเลยที่จะแก้ไขป้องกันเหตุปัจจัยแห่งความเสื่อม ไม่มัวขลุกขลุ่ยจมอยู่กับสิ่งเสพบำเรอบันเทิงต่างๆ ที่จะยั่วยวนล่อเร้าให้ไหลลงไปในทางเสื่อม หรือทำให้ล่าช้า รวมแล้วก็คือที่จะทำให้ประมาท

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ในฐานะที่พระองค์เป็นพระราชา สิ่งสำคัญก็คือ

๑. พระองค์ต้อง*มีกัลยาณมิตร* และ

๒. (พระองค์ผู้มีกัลยาณมิตรนั้น) จะต้อง*เป็นผู้ไม่ประมาท*

การอยู่ด้วยความไม่ประมาท โดยมีกัลยาณมิตรนั้น สำคัญอย่างยิ่ง คือ ต้องมีข้าราชบริพาร มนตรี คนที่มารับใช้ร่วมงาน ผู้สนองงานต่างๆ ตลอดจนที่ปรึกษา ที่เป็นคนดี มีความรู้ มีความดีงาม มีคุณธรรม มีความสามารถ ใฝ่ดี ต้องการจะสร้างสรรค์ประเทศชาติสังคมให้ดี ไม่ละโมบทุจริต ไม่คิดหลอกลวงมุ่งหาแต่ลาภ แล้วก็ให้คำแนะนำอะไรต่างๆ ที่ดีงามแยบคาย

ถ้าผู้นำทำได้อย่างนี้ ก็จะมีประชาชนเป็นกัลยาณมิตรด้วย ประชาชนก็จะมีจิตใจใฝ่ดี มีความรักความสามัคคี มีจิตใจร่วมกัน และมีไมตรีจิตต่อผู้บริหารประเทศชาติบ้านเมือง เป็นกัลยาณมิตร

ต่อกัน แต่ผู้นำนี่แหละต้องทำตัวให้เป็นกัลยาณมิตรก่อน เพราะเป็นผู้นำที่จะชักจูงเขาไปในทางที่ถูกต้องดีงาม

ถ้านำถูกทางอย่างนี้ สังคมก็จะมีความสามัคคีพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางที่ดีงาม มีเอกภาพของผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ก็จะรวมกำลังกันได้เข้มแข็ง สามารถฟันฝ่าอุปสรรคแก้ไขปัญหา และนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญงอกงามได้แน่ หลักการนี้เป็นสิ่งสำคัญ เป็นหัวใจของการสร้างสรรค์ประเทศชาติ

คุณธรรมของผู้ปกครองนั้นมีเยอะแยะ มีภาวะผู้นำด้านต่างๆ มากมาย แต่ในที่สุดแล้ว พระพุทธเจ้าตรัสย้ำว่า ผู้นำต้องมีกัลยาณมิตร ถ้าเพื่อนพ้องบริวารผู้บริหารบ้านเมืองด้วยกัน ตลอดจนผู้ทำงานรับราชการทั้งหลาย ไม่เป็นกัลยาณมิตร เป็นคนทุจริต ไม่ซื่อตรง ประมาท มัวเมา หลงอามิส ไม่มีคุณธรรม ก็เป็นจุดอ่อนร้ายแรงที่สุด

เมื่อมีคนเป็นกัลยาณมิตรแล้ว ก็ต้องไม่ประมาทในทุกภารกิจและเหตุการณ์ด้วย

เมื่อผู้นำไม่ประมาท ก็จะรักษาและขยายวงกัลยาณมิตรเพิ่มขึ้นด้วย แต่ถ้าผู้นำประมาทเสีย นอกจากตัวเองประมาทแล้วก็จะพาให้ผู้อื่นประมาทด้วย กัลยาณมิตรที่ไม่มั่นก็จะผันแปรไปกลายเป็นปาปมิตร เลยไปกันใหญ่ จะหายนะกันทั่วทั้งสังคม เพราะฉะนั้นจะต้องพยายามถือหลักนี้ให้มั่น

พระพุทธเจ้าทรงให้หลักนี้แก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ในที่สุดแล้ว คุณสมบัติของผู้นำจะมีอะไรก็ตาม ต้องมี ๒ ข้อนี้ด้วยเป็นตัวคุมและเป็นหลักประกันไว้ คือ ต้อง*มีกัลยาณมิตร* และต้องตั้งอยู่ในความ*ไม่ประมาทตลอดเวลา*

แล้วก็อย่างที่ว่า ไม่ใช่ไม่ประมาทเฉพาะตนเองเท่านั้น ต้องชักชวนกระตุ้นเร้าคนข้างเคียงและประชาชนให้ไม่ประมาทด้วย แต่เมื่อตนเองไม่ประมาทแล้ว ก็ง่ายที่จะทำให้ประชาชนไม่ประมาทด้วย มักไปด้วยกัน อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องย้ำไว้

ผู้นำที่มีความสามารถจริงอย่างนี้ จะน่าชื่นชมมาก ทำอย่างไรเราจึงจะมีผู้นำที่คอยกระตุ้นเตือนชักนำประชาชนให้ไม่ประมาท ไม่ให้ลุ่มหลงมัวเมาหมกจมอยู่กับความมักง่ายใต้กองเหยื่อล่อ แต่คอยปลุกเร้าให้สังคมเข้มแข็งที่จะก้าวไปในทางของการสร้างสรรค์ ไม่ระย่อในการสู้หน้าแก้ปัญหา และมุ่งมั่นในการทำสิ่งดีงามให้เจริญพัฒนายิ่งขึ้นไป

รัฐศาสตร์บอกชื่อตัว ว่าติดกรอบรัฐ
ขึ้นไปยันเพดานชาติ วิ่งตามลัทธิศาสน์อุดมการณ์

เรื่องของสังคมประเทศชาติทั้งหลาย ที่มีความเป็นไปต่างๆ นั้น มีเหตุปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก และเหตุปัจจัยเหล่านั้นก็ซับซ้อนหลายชั้น เช่น ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสังคมนั้น ก็มีทั้งปัจจัยข้างในและปัจจัยข้างนอกจิตใจของบุคคลเป็นตัวบีบคั้นขับดัน

กรณีตรงข้ามกับที่พูดข้างต้น มีมาแต่สมัยโบราณนานนักหนาแต่ไหนแต่ไรแล้ว เป็นธรรมดาว่า ในการปกครองก็มีประเทศของเราและประเทศของเขา มีประเทศที่เป็นฝ่ายของตัวและประเทศที่เป็นฝ่ายศัตรู มีรัฐอื่นภายนอกทั้งใกล้และไกล แล้วก็มีปัญหาในการขัดแย้งกระทบกระทั่งกัน มีการแข่งขันแย่งชิงอำนาจรบราฆ่าฟันทำสงครามกันบ่อยๆ

เพราะฉะนั้น ความคิดทางรัฐศาสตร์แต่ไหนแต่ไรมาจึงมุ่งให้เราได้ ให้เราเหนือเขา ให้เราชนะ และหาทางว่า ถ้าเป็นฝ่ายอื่นพวกอื่น เราไม่ต้องการให้เจริญงอกงาม เราก็ไปทำให้ประมาทเสีย

อย่างเรื่องสงครามภารตะ ในกาพย์*มหาภารตะ* ที่เล่าเรื่องราวเหตุการณ์สมัยประมาณ ๘๐๐ ปีก่อนพุทธกาล (แต่วรรณกรรมที่แต่งเป็นมหากาพย์ ซึ่งเล่าเรื่องนี้ เกิดหลังพุทธกาลราว ๒๐๐–๙๐๐ ปี) แม้จะมีความคิดคำนึงทางธรรมที่เรียกว่าเป็นปรัชญาไม่น้อย แต่พูดรวมๆ ว่า พวกวรรณคดีในยุคที่ถือว่าเป็นเรื่องราวก่อนพุทธกาลนี้ แสดงหลักรัฐศาสตร์การปกครองแบบที่ว่า ต่างฝ่ายก็จะแย่งชิงอำนาจซึ่งกันและกัน ต่างก็มุ่งหมายความยิ่งใหญ่ของตน

เพราะฉะนั้น หลักการทั่วไปก็คือ รัฐทั้งหลายจะสร้างความยิ่งใหญ่ของตน บนความย่อยยับของรัฐอื่น เป็นอย่างนั้นเรื่อยตลอดมา ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองจะต้องพยายามให้รัฐอื่นอ่อนแอ

อย่างตำราการปกครองสมัยโบราณยุคปู่พระเจ้าอโศก คือพระเจ้าจันทรคุปต์ ซึ่งมีพราหมณ์จาณักยะเป็นมหาเสนาบดีหรือปุโรหิต จาณักยะที่เรียกได้ว่าเป็นผู้สร้างพระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นมานี้ ได้แต่งตำรารัฐศาสตร์สำคัญเรียกว่า *อรรถศาสตร์* ว่าด้วยหลักการปกครองซึ่งใช้กันมาในอินเดียโดยตลอด

*อรรถศาสตร์*สอนวิธีการให้กษัตริย์แสวงหาความยิ่งใหญ่ บอกกลวิธีว่าจะขึ้นสู่ความยิ่งใหญ่มีอำนาจสูงสุดได้อย่างไร จะสร้างรัฐของตนให้ยิ่งใหญ่เจริญรุ่งเรืองได้อย่างไร

ความคิดในทางรัฐศาสตร์โดยทั่วไปก็จะเป็นอย่างนี้ คือว่าพระราชาซึ่งเป็นผู้ปกครองที่ดีนั้น มีความปรารถนาดีต่อประชาชนในรัฐของตน แต่ว่าแค่ของตัวนะ สำหรับรัฐอื่นฉันพร้อมที่จะห้ำหั่น

เต็มที่

เพราะฉะนั้น ก็จะมีวิธีการที่ว่าทำอย่างไรจะให้รัฐอื่นจมอยู่ในความอ่อนแอ เช่นว่า รัฐทั้งหลายที่อยู่ใกล้เคียง ถ้าเก่งขึ้นมา อาจเป็นอันตรายต่อเรา เราก็หาทางให้เขาขัดแย้งกันไว้ เมื่อเขาขัดแย้งกัน เราก็สบาย นอกจากว่าเมื่อเขามัวยุ่งกันอยู่ จะไม่มายุ่งกับเราแล้ว เขายังมาพึ่งหรือหวังพึ่งเราด้วย เพราะว่าทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อขัดแย้งกันแล้ว ก็ต้องหาพวก เราก็ยิ่งสบาย เข้าทางโน้นที เข้าทางนี้ที

ถ้าไม่อย่างนั้น ก็อาจจะใช้วิธีการต่างๆ ในการปลุกปั่นยุแหย่หรือล่อหลอกมอมเมา ที่จะทำให้ประชาชนของรัฐอื่นอ่อนแอจมอยู่ในความวุ่นวายกันเองหรือมัวเมาประมาทเสีย ซึ่งปัจจุบันนี้ก็อาจจะยังมีการใช้กันอยู่ก็ได้

ดังที่ได้รู้เห็นกันว่า ถอยหลังไปสมัยอาณานิคม ญาติโยมเก่าๆ ก็คงจำได้อยู่ว่า อังกฤษก็ปกครองอาณานิคม ฝรั่งเศสก็ปกครองอาณานิคม ซึ่งก็อยู่แถวๆ นี้ ใกล้ๆ รอบๆ เมืองไทยนี่เอง

เราจะได้ยินว่า อังกฤษนั้นเน้นวิธีปกครองอาณานิคมแบบที่ฝรั่งเรียกว่า “divide and rule” คือ แบ่งแยกแล้วปกครอง หมายความว่า ประเทศอาณานิคมหรือเมืองขึ้นทั้งหลายนี้ เขาจะต้องทำให้ประชาชนหรือคนภายใน ตั้งแต่ผู้บริหารประเทศที่เป็นเมืองขึ้นแตกแยกกัน เมื่อแตกแยกกันแล้ว พวกนี้ก็จะยุ่งนัวเนียกันอยู่ข้างใน ไม่มาคิดกู้เอกราช หรือจะไม่มาคิดแข็งขืนต่อผู้ปกครอง

เป็นอันว่า อังกฤษใช้วิธีปกครองแบบนี้จนเป็นที่รู้กัน เรียกว่า “divide and rule” ให้คนข้างในประเทศแตกกันเสีย แล้วเขาก็ปกครองได้สะดวก

ทีนี้ฝรั่งเศส เราก็ว่าไปตามที่รู้กันมาว่า ฝรั่งเศสนั้นใช้วิธีทำให้ประชาชนมัวเมา เพลิดเพลิน เช่น ปล่อยตามใจหรือมอมเมา ให้ชาวเมืองขึ้นได้เล่นการพนัน ได้ดื่มสุรากันให้สบาย พอสนุกสนานเพลิดเพลินมัวเมา ก็ติดจม ปวกเปียกป้อแป้ ไม่ใส่ใจที่จะมาแข็งขืนหรือคิดการอะไร

ที่จริง เรื่องแบบนี้เป็นวิธีการปกครองที่มีมาแต่โบราณ อย่างใน*มหาภารตะ*ที่พูดถึงเมื่อกี้ ก็แสดงวิธีการอย่างนี้ เช่นว่า เมื่อไปรบชนะประเทศอื่นแล้ว พวกประชาราษฎรของเขาย่อมมีความเคียดแค้นต่อประเทศที่ไปตีไปฆ่าเขา เพราะพ่อแม่พี่น้องญาติมิตรของเขาต้องตายกันไปมากมาย เขาก็มีวิธีการอย่างหนึ่งว่า ไปสนับสนุนส่งเสริมมหรสพและการละเล่นบันเทิงต่างๆ ให้แพร่หลายทั่วไป ไปเอาอกเอาใจแบบนี้ให้เขาชอบ

พวกราษฎรเหล่านั้นก็ไปลุ่มหลงเพลิดเพลินมัวเมากับการสนุกสนานกินเหล้าเมายากัน เลยลืมความแค้น หรือสนุกจนหายแค้นไปเลย บางทียังกลับมานิยมชมชอบฝ่ายประเทศผู้ปกครองที่มาเอาใจด้วยซ้ำ

แม้แต่ในประเทศของตนเอง ถ้าผู้ปกครองใช้วิธีที่จะทำให้ประชาชนเพลิดเพลินหลงระเริงมัวเมาประมาท ก็ไม่สามารถจะพ้นจากการถูกระแวง เพราะว่าคนที่รู้หลักรัฐศาสตร์มาแต่โบราณ เขาก็จะคิดสงสัยได้ว่า ท่านผู้นี้มีเจตนาอะไร มุ่งอะไรกันแน่ คิดจะเอาอย่างไรกับราษฎร จะเอาราษฎรมาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ของตัวหรือเปล่า หรือจะทำให้จมอยู่กับเรื่องเหล่านี้จนลืมคิดอะไรสักอย่าง

แต่รวมแล้ว ในที่สุด ผลร้ายก็มาตกที่ส่วนรวมทั้งสังคม คือ

ประชาชนจะประมาท ไม่เข้มแข็ง อ่อนแอ ไม่มีกำลังและไม่ใส่ใจที่จะมาช่วยกันสร้างสรรค์ประเทศชาติ แม้แต่ชีวิตของแต่ละคน ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่นทั้งหลาย ก็จะกะปลกกะเปลี้ยไปหมด

แม้แต่อุดมการณ์ใหญ่ๆ และลัทธิศาสนาเป็นอันมาก ที่มองอะไรกว้างออกไป ก็เข้ามากำกับการเมืองการปกครองและเรื่องของสังคม ในลักษณะที่เป็นการแบ่งแยกพวกฝ่าย แล้วก็กลายเป็นต้นเหตุของการบีบคั้นห้ำหั่นเบียดเบียนไปเสียเอง แต่เรื่องนี้ยาวมาก ต้องข้ามไปก่อน

แนวคิดทางรัฐศาสตร์ทั่วไป ยากจะพ้นการให้ตนยิ่งใหญ่บนความย่อยยับของคนอื่น

เป็นอันว่า เรื่องสำคัญในการที่จะนำประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ก็คือข้อที่ว่า ทำอย่างไรเราจะช่วยกันทำให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม ในการสร้างสรรค์โดยไม่ประมาท ถ้าทำได้อย่างนี้ นั่นคือความสำเร็จของผู้นำ ที่ควรแก่การยกย่องอย่างแท้จริง

ผู้นำต้องมีความสามารถแบบนี้ คือ สามารถกระตุ้นเร้าให้คนร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจที่จะทำการอะไรต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคี และก็จะมีความนิยมต่อผู้ปกครองไปด้วย

แต่ทีนี้จะกระตุ้นด้วยอะไร อาจจะกระตุ้นด้วยโลภะ คือความอยากได้ ให้ยุ่งกับเรื่องผลประโยชน์ เรื่องอามิสสิ่งเสพบำเรอ อาจจะกระตุ้นด้วยโมหะ ให้ติดเพลินหลงระเริงมัวเมา หรือบางทีกระตุ้นด้วยโทสะ

ในการกระตุ้นด้วยโทสะ เขาเอาประเทศอื่นหรือศัตรูเป็น

เป้า แล้วก็ปลุกระดม ทำให้เคียดแค้นเกลียดชังต่อพวกนั้น ยิ่งแค้นเขา ก็ยิ่งมารักเรา แล้วก็เกิดกำลัง ทำให้มาร่วมด้วย

เหมือนอย่างฮิตเลอร์ ท่านผู้นี้ก็ใช้วิธีเอาความแค้นของชาวเยอรมันมาเป็นจุดปลุกระดม คือว่า ชาวเยอรมันหลังจากแพ้สงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว มีความโกรธแค้นต่อพวกประเทศสัมพันธมิตรที่ชนะสงครามแล้วทำสัญญาที่กดขี่พวกเขา จุดนี้เป็นปมแห่งความเคียดแค้นอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น พอฮิตเลอร์หยิบเอาจุดเหล่านี้ขึ้นมาปลุกระดม ชาวเยอรมันก็ยิ่งเคียดแค้นและมีกำลังร่วมสามัคคีอย่างเต็มที่ เลยเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้นมา นั่นก็คือ กระตุ้นด้วยโทสะ

มนุษย์ทั่วไปก็กระตุ้นกันด้วยโลภะบ้าง ด้วยโทสะบ้าง ด้วยตัณหาบ้าง ด้วยมานะ ความต้องการยิ่งใหญ่บ้าง อะไรต่างๆเหล่านี้

พระพุทธศาสนาต้องการให้กระตุ้นเร้าชักชวนกันด้วยปัญญา ด้วยคุณธรรมความใฝ่ปรารถนาดี ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากอยู่ หลักรัฐศาสตร์ของพระพุทธศาสนาจึงขยายพ้นขอบเขตผลประโยชน์และอำนาจของรัฐ ออกไปถึงประโยชน์สุขของทั้งโลก

รัฐศาสตร์ตั้งแต่สมัยโบราณเป็นอย่างที่ว่าข้างต้นนั้นมาโดยตลอด พราหมณ์จาณักยะที่พูดถึงเมื่อกี้นี้ มีอีกชื่อหนึ่ง เรียกว่า *เกาฏิลยะ* ซึ่งแปลว่า คนเจ้าเล่ห์นั่นเอง เพราะว่าท่านใช้วิธีที่ว่านี้

สำหรับบ้านเมืองของท่าน ท่านตั้งระบบการบริหารอย่างดี หมายความว่า มุ่งหมายให้ราษฎรของตัวเองอยู่ดี มีความร่มเย็นเป็นสุข ในรัฐที่เข้มแข็ง แต่สำหรับประเทศอื่น ก็ไปทำให้เขาอ่อนแอ อย่างที่พูดเมื่อกี้ คือ *สร้างความยิ่งใหญ่แห่งรัฐของตน บนความย่อยยับของรัฐอื่น*

ทางตะวันตกก็เหมือนกัน อย่างรัฐบุรุษอิตาลีที่เป็นนักคิด นักทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงมากของฝรั่ง ชื่อแมคคิอาเวลลี่ (Niccolò Machiavelli) ก็สอนระบบที่เรียกว่าเจ้าเล่ห์เจ้ากล ในการแสวงความยิ่งใหญ่ ด้วยการกำจัดฝ่ายศัตรู ไม่ว่าจะกำจัดได้อย่างไร เอาทั้งนั้น ไม่ถือเป็นการเสียคุณธรรม

มีคนเทียบว่า จาณักยะเป็นแมคคิอาเวลลี่แห่งชมพูทวีป แต่ที่จริงไม่น่าจะเรียกอย่างนั้น เพราะว่าจาณักยะเก่ากว่าเยอะ จาณักยะนี่นับตั้งแต่พระเจ้าจันทรคุปต์ขึ้นครองราชย์ ก็ พ.ศ. ๑๖๓ แต่แมคคิอาเวลลี่เพิ่งตายเมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๐ (ค.ศ.1527) หมายความว่า แมคคิอาเวลลี่หลังจาณักยะเกือบ ๒๐๐๐ ปี เพราะฉะนั้น จะเรียกจาณักยะเป็นแมคคิอาเวลลี่แห่งชมพูทวีป คงไม่ถูก ต้องเรียกแมคคิอาเวลลี่เป็นจาณักยะแห่งตะวันตก หรือแห่งยุโรปจึงจะได้

แต่รวมความว่า ทั้งจาณักยะและแมคคิอาเวลลี่มีความคิดทำนองเดียวกันนี้ คือต้องทำลายศัตรู ซึ่งเป็นแนวคิดที่ยึดถือกันมาจนกระทั่งเกิดพระพุทธศาสนา แล้วก็เกิดพระเจ้าอโศก ที่นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ ว่าทำอย่างไร เราจะไม่ใช่มีรัฐศาสตร์เพียงเพื่อชาติ แต่มีรัฐศาสตร์เพื่อโลก

จากรัฐศาสตร์เพื่อชาติ ก้าวใหม่ขึ้นไปสู่รัฐศาสตร์เพื่อโลก

การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนามองได้กว้างขวาง ไม่ใช่เพียงในแง่ของธรรมะที่เราเอามาใช้ปฏิบัติในวัดเท่านั้น แต่กินความกว้างทั่วไปหมด ซึ่งก็เป็นเรื่องธรรมดา ที่ควรจะเป็นและต้องเป็นอย่างนั้น เพราะคุณธรรมความดี และสติปัญญาอะไรทุกอย่าง

เป็นคุณสมบัติที่ต้องใช้ทุกที่ทุกกาล ปรับขยายไปใช้ได้ทุกระดับ เพราะฉะนั้น เมื่อจิตใจและปัญญาพัฒนาต่อมา *รัฐศาสตร์เพื่อชาติ* ก็กลายเป็น*รัฐศาสตร์เพื่อโลก*

หลักความคิดนี้จะเห็นได้แม้แต่ในชาดก ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงนิทานสำหรับสอนเด็ก ถ้าพูดอย่างภาษาคนสมัยนี้ ก็เรียกว่า มีปรัชญาการปกครอง มีปรัชญาในทางเศรษฐกิจ เป็นต้น อยู่ในชาดกนั้นเยอะไปหมด

ชาดกแทนที่จะสอนว่า ทำอย่างไรจะทำลายศัตรูได้ จะแก้แค้นเขาให้สำเร็จได้อย่างไร กลับสอนเรื่องเหล่านี้ว่า ทำอย่างไรประเทศต่างๆ รัฐต่างๆ จะอยู่กันด้วยดีโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน นี่คือก้าวใหม่ ซึ่งแปลกมากจากระบบความคิดทางการปกครองในสมัยโบราณ

ที่จริง ความคิดทางการปกครองเดี๋ยวนี้ก็ยังโบราณอยู่ ยังไม่ค่อยไปไหน ก็ยังคิดแต่ว่า จะเอาอย่างไรให้ฉันรักษาผลประโยชน์ของฉันได้ จะทำลายฝ่ายศัตรูได้ คิดกันแต่อย่างนี้เท่านั้น แล้วอย่างนี้จะไปสร้างสันติสุขให้แก่โลกได้อย่างไร

มนุษย์ต้องมีความคิดที่จะก้าวต่อไป ต้องข้ามพ้นความคับแคบ พระพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักขึ้นมา ให้ไม่คิดแค่ว่าจะสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่รัฐของตน แล้วก็ทำให้รัฐอื่นต้องแตกสลายย่อยยับไป แต่ทำอย่างไรจะอยู่ดีด้วยกัน ให้ประโยชน์ของเราเป็นส่วนร่วมที่แผ่กระจายไปยังโลก ที่มีรัฐต่างๆ และมีมนุษย์เหมือนอย่างเราพวกอื่นๆ มากมายอยู่ร่วมกัน

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นผู้นำหลักธรรมนี้มาใช้จริงจังในหลักแห่งนโยบายที่เรียกว่า *ธรรมวิชัย* คือแทนที่จะชนะด้วย

ศาสตราวุธ ก็ชนะด้วยธรรม

หลักนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ในจักกวัตติสูตร (เรียกเป็นไทยว่า จักรวรรดิสูตร ก็ได้) เป็นต้น คือมีในพระสูตรหลายสูตร ซึ่งมีพุทธดำรัสว่า *"อสตฺเถน อทณฺเฑน ธมฺเมน อภิวิชย"* นี่คือที่มาในพระไตรปิฎกของคำว่า ***ธรรมวิชัย*** ซึ่งเป็นหลักการปกครองของพระราชาผู้เป็นจักรพรรดิ

"จักรพรรดิ" ในที่นี้ หมายถึง จักรพรรดิในความหมายเดิมทางธรรม ไม่ใช่จักรพรรดิแบบ emperor

ในเวลาที่แปลเป็นภาษาอังกฤษนั้น จกฺกวตฺติ/จักรพรรดิ นี่นักปราชญ์ในวงการภาษาบาลี แม้แต่ฝรั่ง เขาไม่แปลเป็น emperor หรอก แต่คนไทยเราเอา "จักรพรรดิ" มาเป็นคำแปลสำหรับ emperor กันเอง แต่ที่จริงคำว่าจักรพรรดิไม่ได้แปลว่า emperor ต้องบอกว่าเป็น emperor ในความหมายของไทย แต่ในวงวิชาการ จกฺกวตฺติ/จักรพรรดิ เขาแปลกันว่า Universal Monarch หรือ Universal Ruler คือพระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครองที่เป็น universal (ไม่ใช่เจ้าผู้ปกครอง empire)

พระมหากษัตริย์ที่เป็นจักรพรรดิแบบนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีชัยชนะโดยไม่ต้องใช้ศาสตรา ไม่ต้องใช้ทัณฑ์ ไม่ต้องใช้การลงโทษหรือเครื่องมือทำร้ายกัน แต่ชนะโดยธรรม คือชนะใจด้วยความดี และพระเจ้าอโศกก็นำหลักนี้มาใช้ จึงเรียกนโยบายของพระองค์ว่า ***ธรรมวิชัย*** แล้วพระองค์ก็ทำสำเร็จด้วย จึงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

ฝรั่งบางคนถือว่าพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นกษัตริย์ผู้เดียวในประวัติศาสตร์ที่เขานับถือ เป็นผู้เดียวที่ยิ่งใหญ่จริงๆ ท่านผู้นี้คือ

H. G. Wells ซึ่งเขียนไว้ในหนังสือชื่อ *Outline of History*

รวมความว่า พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นที่ชื่นชมนิยมนับถือเพราะนำหลัก*ธรรมวิชัย*มาใช้ ซึ่งก็หมายความต่อไปด้วยว่าพระองค์ได้เลิกแนวคิดของพระเจ้าปู่ที่พราหมณ์จาณักยะได้ปลูกฝังตั้งไว้

จาณักยะนี้เป็นผู้สร้างอาณาจักรมคธที่พระเจ้าจันทรคุปต์เป็นผู้เริ่มวงศ์ปกครองและยิ่งใหญ่มาก สมัยเดียวกับพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช (Alexander the Great) คือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชพิชิตดินแดนมากมายมาจนจดถึงชายแดนประเทศอินเดีย ตีได้แคว้นโยนก (ฝรั่งเรียก Bactria) ลงมาถึงตักศิลาราวปี ๓๒๖ ก่อนคริสตศักราช (ถ้านับเป็นพุทธศักราชแบบเราก็ ๑๕๗) ตั้งทัพเตรียมจะบุกอินเดีย

ที่นั่น อเล็กซานเดอร์มหาราชได้พบกับจันทรคุปต์ที่เป็นปู่ของพระเจ้าอโศก ซึ่งเวลานั้นยังไม่ได้อำนาจ ตอนแรกก็จะร่วมมือกัน แต่แล้วเกิดขัดใจกัน พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชก็จับจันทรคุปต์ขัง แต่หนีออกมาได้

เรื่องนี้ยืดยาว รวบรัดว่า ในฝ่ายของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชนั้น เสนาข้าทหารเบื่อหน่ายการรบเต็มที เพราะได้รบราฆ่าฟันมาตลอด ก็เลยยกทัพกลับไปในปี ๓๒๕ ก่อนคริสตศักราช และจากนั้นอีก ๔ ปี (บางตำราว่าในปี 325 B.C. นั่นเอง) จันทรคุปต์ก็โค่นราชวงศ์นันทะลงได้ และตั้งราชวงศ์โมริยะ (เรียกอย่างสันสกฤตว่า เมารยะ)

นี่คือพระอัยกาหรือปู่ของพระเจ้าอโศกมหาราช อโศกที่เป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดของชมพูทวีป หรือพูดคร่าวๆ คืออินเดีย

เป็นอันว่า พระเจ้าอโศกมหาราชได้ล้มเลิกนโยบายแบบ

ของพระเจ้าจันทรคุปต์ ที่พราหมณ์จาณักยะวางไว้ ที่มุ่งให้สร้างความยิ่งใหญ่แห่งรัฐของตนบนความย่อยยับของรัฐอื่นๆ เปลี่ยนมาใช้นโยบาย*ธรรมวิชัย* ที่ว่าทำอย่างไรจะให้รัฐทั้งหลายและมวลมนุษย์อยู่ดีด้วยกันด้วยความสงบสุข เพราะฉะนั้นจึงบอกว่า ไม่ใช่*รัฐศาสตร์เพื่อชาติ* แต่เป็น*รัฐศาสตร์เพื่อโลก*

ถ้าจะนำโลกขึ้นไปสู่ความพ้นปัญหา ต้องมีความเข้มแข็งทางปัญญาเหนือกว่าผู้ที่ชนะการแข่งขัน

ที่พูดกันว่าอารยธรรมปัจจุบันเจริญนักหนานั้น แม้กระทั่งบัดนี้ มนุษย์ก็ยังไม่สามารถก้าวขึ้นไปถึงหรือแม้แต่เฉียดใกล้รัฐศาสตร์เพื่อโลกอันนี้เลย

คนไทยเรา ในเมื่อมีหลักธรรมอันนี้ ที่พระพุทธศาสนาได้มอบให้ไว้ เราก็ควรจะก้าวออกหน้าไปได้ ด้วยจิตสำนึกว่าเราควรจะมีอะไรให้แก่โลกนี้บ้าง เราไม่ควรมาติดอยู่แค่จะแข่งขันในระบบแห่ง*รัฐศาสตร์เพื่อชาติ*นี้เท่านั้น

แม้แต่จะแข่งขันสู้กันให้ชนะเขาได้ในยุคโลกาภิวัตน์แห่งการแข่งขันทางธุรกิจ เป็นต้นนี้ เราก็ต้องมีความเข้มแข็งให้มากพอจึงจะเดินหน้าไหว แล้วเราจะมาอ่อนแอปวกเปียกมัวเมาลุ่มหลงอยู่ได้อย่างไร เราก็ต้องมีความเข้มแข็ง สร้างกำลังงานพัฒนาคนของเราให้มีพลังความสามารถขึ้นมา

โดยเฉพาะความเข้มแข็งทางปัญญา ต้องมีให้มาก ถ้าไม่มีปัญญา ก็มืดบอด ไปไหนไม่รอด ถึงจะมีกำลังกาย และกำลังอาวุธอย่างเยี่ยมยอด ก็ได้แค่คอยพึ่งพา แม้แต่มีกำลังจิตใจเข้มแข็ง ก็ติดตันไปไม่ตลอด ต้องมีปัญญาที่เยี่ยมยอด จึงจะชนะเขาได้ เราจึง

ต้องมาเน้นการสร้างคนของเราให้มีกำลังปัญญา แล้วเราจึงจะสามารถมีชัยชนะที่แท้จริงในโลกาภิวัตน์ ในโลกแห่งการแข่งขันนี้ได้

แต่เราไม่ควรมีเป้าหมายเพียงแค่นั้น เราจะต้องมองต่อไปให้ถึงจุดหมายที่แท้ของอารยธรรมที่ว่า เราจะต้องแก้ปัญหาของโลกที่ติดจมอยู่ในการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน การแย่งชิงอำนาจและการทำลายผู้อื่นรัฐอื่นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐของตน ทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาในขั้นนี้ได้ ชาวพุทธที่ว่ามีศาสนาแห่งโพธิปัญญาจะต้องคิดให้ได้ในระดับนี้

ในชาดกมีคำสอนประเภทนี้ ขอให้ไปศึกษาดู ทำไมจึงเรียกพระมโหสถว่าเป็นผู้สูงสุดในด้านปัญญาบารมี ก็เพราะมโหสถสามารถใช้ปัญญาสยบศัตรูที่จะมาทำร้ายประเทศชาติของท่านโดยไม่ต้องทำร้ายเขา และทำให้เป็นไมตรีกันได้ คือเอาชนะโดยธรรม เอาชนะโดยไม่ต้องทำร้ายเขา

เคยพูดบ่อยๆว่า ที่พระพุทธเจ้าสอนว่า เวรไม่ระงับด้วยการจองเวรนั้น ไม่ใช่ว่า เขามาทำร้ายเราแล้ว เราไม่ต้องจองเวรคือเราอยู่เฉยๆ ปล่อยให้เขาฆ่า ไม่ใช่อย่างนั้น คนไทยมักไปติดหรือตันอยู่แค่นั้น คือคิดแค่ว่า เขามาทำร้ายเรา อ๋อ เวรระงับด้วยการไม่จองเวร เราก็นอนให้เขาฆ่าเสียดีๆ หรือเขาทำร้ายเสร็จแล้ว เราไม่ตาย ก็แล้วไป จบแค่นั้น ไม่ใช่อย่างนั้น

พระพุทธเจ้าสอนไว้ อย่างในชาดกเช่นมโหสถชาดกนี่ชัดเจนมาก ฝ่ายศัตรูเขามุ่งร้าย เราไม่ได้คิดมุ่งร้ายเขา เขายกทัพมาเลย จะมาทำสงครามฆ่าฟันเอาเราเป็นเมืองขึ้น แล้วมโหสถคิดและทำอย่างไร ที่แน่ๆ ก็คือ มโหสถไม่ต้องการทำร้ายเขา แต่ก็ต้องรักษาบ้านเมืองและประชาชนให้อยู่ดีด้วย

เมื่อไม่ต้องการทำร้ายเขา ก็ต้องเอาชนะเขาด้วยวิธีที่ไม่ต้องทำร้ายตอบ มโหสถต้องคิดหนัก แต่ที่สำคัญคือต้องมีปัญญาที่จะคิด ขยายความว่า ต้องมีปัญญาที่รู้ได้แจ้งจริงและที่คิดได้ชัดเจน

ยกตัวอย่าง มโหสถนอกจากรู้เชี่ยวชาญในหลักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และยุทธศาสตร์แล้ว ก็รู้ข้อมูลและแสวงหาข้อมูลของฝ่ายที่ทำตัวเป็นศัตรูจนรู้เขาละเอียดลออทั่วตลอดทุกจุดทุกด้าน แล้วจากความรู้นั้น ก็คิดจัดคิดวางแผนดำเนินการเป็นขั้นเป็นตอนที่จะทำให้ปฏิบัติการของฝ่ายที่คิดร้ายนั้นเป็นหมัน หรือไม่ก็กลายเป็นการก้าวเข้าไปในกับดักที่แม้ไม่ถูกทำร้ายแต่ก็ดิ้นไม่ได้ จนในที่สุดฝ่ายที่คิดร้ายนั้นต้องหยุดยอมแต่โดยดี

คนที่จะชนะเขาโดยไม่ต้องทำร้ายเขา ที่เรียกว่าไม่ชนะด้วยเวรนั้น ต้องเก่งกว่าคนที่คิดจะมาทำร้ายเป็น ๑๐ เท่า เพราะฉะนั้น คนที่จะสร้างโลกให้มีสันติสุขที่แท้จริง จะต้องเป็นคนที่พัฒนาอย่างสูง ถ้าเรามัวมาเพลิดเพลินมัวเมากันอยู่ อ่อนแอปวกเปียก โดยเฉพาะอ่อนปัญญา (หรือเบาปัญญา) ก็ไปไม่รอด

เราจะต้องสร้างคนของเราให้มีคุณภาพเหนือกว่าประเทศที่ก้าวหน้าพัฒนาแล้วในการแข่งขันนี้เสียอีก เราต้องเหนือเขาจริงๆ โดยเฉพาะเหนือทางปัญญา เพราะฉะนั้น เราจะมัวมานิ่ง มานอน มาเพลิดเพลินมัวเมาอยู่ได้อย่างไร เราต้องเร่งรัดกัน

ขั้นที่ ๑ เราต้องสามารถชนะในการแข่งขันนี้ อย่างน้อยไม่ให้เขามาครอบงำเราได้

ขั้นที่ ๒ เหนือกว่านั้นก็คือ เราจะต้องก้าวขึ้นไปสู่การแก้ปัญหาของโลกที่เบียดเบียนซึ่งกันและกันอยู่นี้ เปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้เป็นโลกที่มีสันติสุข นำเอารัฐศาสตร์เพื่อโลกไปสถาปนาในโลก

ยุคปัจจุบันหรือโลกาภิวัตน์ให้ได้

ชาวพุทธควรจะมาปลุกใจกันในเรื่องเหล่านี้ มาสร้างความเข้มแข็งในตัว แล้วเราจะก้าวไปได้จริงๆ เพราะเรามีหลักการแล้ว เรื่องมโหสถชาดกขอให้ไปศึกษาให้ดี ว่าปัญญาของพระมโหสถเป็นอย่างไร

ปัญญาอย่างมโหสถนั้น สาระสำคัญก็คือ ท่านสามารถใช้ปัญญาเอาชนะศัตรูที่มุ่งร้ายต่อเราด้วยการไม่ทำร้ายตอบเขา และนอกจากไม่ทำร้ายตอบเขาแล้ว ยังสามารถทำให้เขายอมสยบยอมเป็นไมตรี เพื่ออยู่ด้วยกันอย่างดีมีสันติสุขสืบไป

เห็นได้เลยว่า การใช้ปัญญาขั้นนี้ยากที่สุดในโลก เอาชนะด้วยศาสตราวุธยังจะง่ายกว่า แต่ทั้งโลกก็ต้องยอมรับว่า ถ้าไม่ก้าวไปถึงรัฐศาสตร์เพื่อโลกแบบนี้ โลกก็ไม่มีทางมีสันติสุข จะทำอย่างไรได้ ถึงจะยากก็ต้องทำ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วโลกนี้จะไม่มีความหวัง

ตามสภาพเวลานี้พูดได้ว่า ความหวังในสันติภาพไม่มีเลยในโลก มีแต่ความคิดที่จะเบียดเบียนห้ำหั่นทำลายกัน มนุษย์อยู่กันด้วยความหวาดกลัว อยู่กันด้วยความใฝ่อำนาจ ทั้งใฝ่อำนาจแล้วก็กลัวด้วย

อย่างประเทศใหญ่ๆ ที่พัฒนาแล้ว ไม่ใช่ว่ามุ่งอำนาจยิ่งใหญ่อย่างเดียว แต่ในการรักษาอำนาจความยิ่งใหญ่นั้น เขาก็มีความหวาดกลัวมาก ยิ่งใหญ่ก็ยิ่งกลัว โดยเฉพาะกลัวสูญเสียอำนาจ และความกลัวนั้นทำให้หวาดระแวง เมื่อหวาดระแวงก็ทำให้ต้องกำจัดคนอื่น ต้องทำร้ายเขาก่อน เพื่อป้องกันไว้ เพื่อไม่ให้เขามีกำลังขึ้นมาเป็นคู่แข่งหรือเป็นอันตรายแก่ตัว

ความกลัวนี่แหละเป็นตัวร้าย อย่ามองแค่ความโลภอยาก

ได้ผลประโยชน์หรือความอยากได้อำนาจเท่านั้น ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก ความกลัวนี่ร้ายยิ่งนัก

คนไม่มีอำนาจก็กลัว คนมีอำนาจก็กลัว ทั้งสองฝ่ายกลัว แต่คนกลัวที่ไม่มีอำนาจ ทำอะไรเขาไม่ได้ ได้แต่หนี แบกทุกข์ไว้ที่ตัว ส่วนคนกลัวที่มีอำนาจนี่ร้ายที่สุดเลย เพราะว่า เพียงแค่หวาดระแวงขึ้นมา เขาอาจจะทำร้ายผู้อื่นให้พังพินาศยับเยินไปหมด เพื่อให้ตัวอยู่ได้ ตัวเองทุกข์แล้วทำให้คนอื่นยิ่งทุกข์อย่างหนัก เพราะฉะนั้น ท่านจึงถือว่าความกลัวเป็นเรื่องสำคัญ ความหวาดระแวงเป็นเรื่องร้ายแรงอย่างยิ่ง

เราอย่าไปมองเฉพาะความโลภอยากได้ผลประโยชน์ และความอยากใหญ่มีอำนาจเท่านั้น แต่ความโลภและห่วงอำนาจนั้นจะพ่วงเอาความระแวงหวาดกลัวมาด้วย หลักการหลายอย่างทางรัฐศาสตร์ที่สร้างกันขึ้นมาก็สืบเนื่องจากความหวาดระแวง และความหวาดกลัวว่า ชาติอื่นรัฐอื่นใหญ่ขึ้นมาจะเป็นภัยแก่ตน หรือแม้เพียงแข่งกับตน เป็นต้น ก็เป็นกันมาอย่างนี้

เพราะเหตุดังว่ามา *รัฐศาสตร์เพื่อชาติ*จึงไม่อาจสร้างสันติภาพที่แท้จริงได้ และเราจึงต้องก้าวต่อขึ้นไปให้ถึงรัฐศาสตร์เพื่อโลก

พระสงฆ์ต้องเป็นกัลยาณมิตรหลักของชาวบ้าน ต้องฉุดสังคมไทยขึ้นจากความประมาทมัวเมาให้ได้

ได้พูดมานานมากแล้ว วันนี้ได้พูดถึงธรรมะในแง่ของการสร้างสรรค์ชาติประเทศและสังคมของโลก ให้มีสันติสุข ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในยุคนี้ ที่เราจะต้องก้าวต่อไป แต่ที่พูดมาทั้งหมดนี้ไปเน้นที่ผู้ปกครอง ท่านผู้นำ ผู้บริหารประเทศชาติ จึงขอย้ำว่าอย่าลืม ต้อง

มองดูพระด้วย พระนี่แหละสำคัญมาก

เราบอกว่าท่านผู้นำผู้บริหารประเทศชาติจะต้องเป็นกัลยาณมิตร มาชักจูงประชาชนให้มีกำลังใจเข้มแข็ง มีความเพียรพยายาม ไม่ประมาท ไม่ลุ่มหลงมัวเมา ไม่อ่อนแอ ไม่ระย่อท้อถอย แล้วร่วมใจกันสร้างสรรค์ต่างๆ อันนี้จะเป็นความสำเร็จที่แท้

ผู้นำที่ยิ่งใหญ่จริงๆ คือ ผู้นำที่สามารถเอาหลักความจริง หลักความถูกต้อง เอาประโยชน์ที่แท้ มาเป็นที่อ้างอิงที่จะให้ประชาชนร่วมแรงร่วมใจกันในการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคม โดยไม่ต้องอาศัยความโลภหรือความโกรธมาเป็นเครื่องกระตุ้นเร้า เราก็หวังอย่างนี้ จึงขอท่านผู้นำอย่าได้มานำให้ประชาชนลุ่มหลงมัวเมาอะไรเลย

ทีนี้อีกฝ่ายก็พระนี่แหละ อย่าได้ไปมองเฉพาะท่านผู้นำหรือผู้บริหารบ้านเมืองเท่านั้น พระนี่บางทีก็ทำหนักเหมือนกัน คือ ไม่เอาหลักพระพุทธศาสนาไปสอน ไม่ไปกระตุ้นปลุกเร้าประชาชนให้ไม่ประมาท แต่กลับไปทำในทางที่ตรงข้าม

พระต้องตั้งมั่นในหลักที่พระพุทธเจ้าสอน และนำประชาชนไปตามหลักนั้น หลักที่พระพุทธเจ้าทรงสอนย้ำนักก็คือ ให้ไม่ประมาท แม้กระทั่งจะปรินิพพานก็ตรัสเป็นปัจฉิมโอวาทว่าให้ไม่ประมาท พระก็ต้องเป็นผู้นำในความไม่ประมาท และพระก็จะต้องไปชักจูงสั่งสอนญาติโยมประชาชนให้ไม่ประมาท

ให้ไม่ประมาทในอะไร ก็คือ ให้ไม่ประมาทในการนำหลักและข้อปฏิบัติที่ดีที่ถูกต้องในการพัฒนาชีวิตสังคม มาใช้มาดำเนินการสร้างสรรค์ชีวิต สร้างสรรค์ครอบครัว เช่นทำการงานอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร เป็นต้น แต่ถ้าพระไปชักจูงในทางตรงข้าม ก็

กลายเป็นชักจูงให้ประมาท

ชักจูงให้ประมาท ก็คือ ให้เขาลุ่มหลงมัวเมา ให้หวังผลจากการอ้อนวอน จากการดลบันดาล จากการรวยทางลัด จากการหวังโน่นหวังนี่ที่เลื่อนลอย เช่นไปขูดเลขขูดหวยอะไรต่างๆ พูดรวมสั้นๆ ว่า *รวยลัด-ลาภลอย-คอยผลดลบันดาล* นี่คือพระไปนำคนในทางที่ประมาท ซึ่งเวลานี้กลายเป็นว่าพระได้มีส่วนสำคัญในการชักนำ

ถึงเวลาแล้ว ที่พระเราจะต้องเข้าสู่ทางปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักที่พระพุทธเจ้าสอน และเป็นกัลยาณมิตรของประชาชนชาวบ้าน ที่จะนำเขาไปในทางที่ถูกต้องนั้น ไม่ใช่กลายเป็นผู้ทำลายหลักนั้นเสียเอง

พระนั้น ถ้าทำไม่ดี ก็กลายเป็นผู้ทำลาย และทำลายได้ทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ทำลายคำสอนของพระองค์ แม้แต่ทำลายพระพุทธเจ้าก็ได้ หรือกลายเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธเจ้า อย่างพระที่ไปชักจูงประชาชนให้ประมาท คือให้ปฏิบัติตรงข้ามกับคำสอนของพระองค์ ก็เท่ากับเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธเจ้า

เพราะฉะนั้น ถึงเวลาที่ชาวพุทธจะต้องชัดเจน ว่าอะไรเป็นพระพุทธศาสนา เราปล่อยปละละเลยกันมานานแล้ว อยู่กันแบบเรื่อยเปื่อย หลักอะไรก็ไม่รู้ ความเป็นพุทธหรือไม่ใช่พุทธอยู่ตรงไหนก็ไม่สนใจ ที่ว่าเป็นพุทธเป็นอย่างไรก็ได้ นี่คือสังคมแห่งความประมาท ถ้าขืนอยู่กันอย่างนี้ เราจะสร้างประเทศชาติขึ้นไปได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น จะต้องมาปลุกเร้ากระตุ้นเตือนกัน ให้เข้มแข็งขึ้นมา ให้ไม่ประมาท ให้มีความเพียรในทางที่ดี นี่ไม่ใช่ปลุกให้ไปโกรธไปเกลียดเคียดแค้นอะไรกัน แต่ให้มาคิด ให้มาทำ ให้มาช่วยกันสร้างสรรค์ อย่างน้อยให้ฉุกใจคิดบ้างว่า อะไรนะเป็นพระพุทธ

ศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนาว่าอย่างไร ที่เรียกว่าเป็นชาวพุทธนั้นเราจะต้องทำอย่างไรบ้าง

ถ้าจะมาปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ก็ต้องรู้แล้วว่า การเป็นพุทธมามกะนี้คือเป็นอย่างไร จะต้องเชื่ออย่างไร ต้องรู้อะไร และต้องทำอะไรบ้าง แต่นี่ พอถามว่าเป็นพุทธมามกะคือเป็นอย่างไร จะต้องรู้อะไร จะต้องทำอะไร จะต้องเป็นอยู่อย่างไร พุทธศาสนาสอนว่าอย่างไร ไม่รู้สักอย่าง

วันนี้ได้ทราบว่ามีการปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ ญาติโยมจะต้องไปถามแล้วว่า ท่านที่ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะวันนี้รู้ไหมว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไร ลองบอกมาสัก ๒ ข้อ แล้วตัวท่านจะต้องทำอะไรบ้าง ไม่อย่างนั้นท่านจะเป็นพุทธมามกะได้อย่างไร

นี่เราก็ปรารถนาดีต่อกัน ไม่ได้แกล้งว่าอะไร แต่ต้องพูดไว้บ้าง เป็นการเสริมสติ รวมความก็คือ มาชวนกันให้ไม่ประมาทนั่นเอง

เสรีภาพที่เลื่อนลอยไม่รู้จุดหมาย ทำลายประชาธิปไตยของคนที่ไร้การศึกษา

เวลานี้ สังคมนี้ถึงจุดวิกฤตแล้ว ย่ำแย่แล้ว คนไทยต้องมาช่วยกันสร้างสรรค์ชีวิต สร้างสรรค์ครอบครัว สร้างสรรค์สังคมของตัวเองขึ้นมา ให้เป็นชีวิต เป็นครอบครัว เป็นสังคม ที่ไม่ประมาท โดยเฉพาะไม่ประมาทในการศึกษา คือไม่ประมาทในการสำรวจตรวจตราและฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตน ในการพัฒนากาย วาจา จิตใจ และปัญญาของตน พร้อมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม กับเพื่อนร่วมโลกร่วมสังคมต่างๆ ให้ดี ร่วมกันทำให้ประเทศชาติสังคมและโลกนี้ร่มเย็นงอกงามอยู่ในสันติสุขต่อไป

เมื่อรู้จุดของปัญหาและรู้แนวทางในการสร้างสรรค์อย่างนี้แล้ว ถ้าเราตื่นขึ้นจากความประมาท ก็จะเกิดมีพลังที่จะทำการต่างๆ อย่างมีจุดหมาย

ตอนนี้แหละ พวกเสรีภาพและหลักการอะไรต่างๆ ที่ประชาธิปไตยให้ไว้ ก็จะมีความหมายขึ้นมา เราก็จะใช้เสรีภาพเป็นต้นนั้นอย่างมีจุดหมายด้วย โดยถูกต้องตามหลักการ ในการที่จะพัฒนาชีวิต ในการแสวงปัญญา ในการทำสิ่งดีงาม ในการนำเอาศักยภาพที่มีอยู่ ที่ได้พัฒนาออกมาเป็นความรู้ความสามารถสติปัญญาที่สุกงอมแล้ว เอามาเผื่อแผ่แก่กัน และเอามาร่วมกันในการสร้างสรรค์ชีวิตสังคมประเทศชาติ

ในทางตรงข้าม ถ้าเราไม่มีเป้าหมาย ไม่มีแนวคิด ไม่เห็นทิศเห็นทาง มีแต่ความประมาท *เสรีภาพ*ที่ประชาธิปไตยให้ไว้ ก็จะกลายเป็นเสรีภาพที่ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย แต่จะเป็นเสรีภาพที่ทำลายประชาธิปไตยเสียเอง

เวลานี้ก็น่ากลัวเหมือนกันว่า เสรีภาพที่พูดๆ กันอยู่กำลังเป็นเสรีภาพที่ทำลายประชาธิปไตย ทำลายอย่างไร

ดูง่ายๆ เสรีภาพของคนจำนวนมากถูกใช้ไปเพื่อสนองโลภะ เขาใช้เสรีภาพเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เป็นเสรีภาพในการประทุษร้ายเบียดเบียนผู้อื่น และระบบแก่งแย่งแข่งขันก็เอื้อเสียด้วยที่จะทำให้เกิดภาวะเช่นนี้

เพราะฉะนั้น ในการใช้เสรีภาพ คนจึงไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองนั้น กำลังใช้เสรีภาพเพื่อสนองราคะ สนองโลภะ สนองโทสะ สนองตัณหา สนองมานะ ที่เป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัวเท่านั้น แล้วเสรีภาพแบบนี้จะช่วยสร้างสรรค์สังคมได้อย่างไร ประชาธิปไตยจะ

เกิดมีหรือจะพัฒนาได้อย่างไร

*ประชาธิปไตยนั้นมีเสรีภาพ*ไว้เพื่ออะไร ว่ากันในขั้นพื้นฐานที่สุด ก็เพื่อให้มีช่องทางที่แต่ละคนจะได้พัฒนาชีวิตของตัวเองให้ดีให้สมบูรณ์ เพราะชีวิตของคนเราเกิดมายังมีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะอยู่ได้อย่างดี ยังไม่ดีงาม ยังไม่เลิศไม่ประเสริฐขึ้นมาในทันที ยังต้องการโอกาสในการที่จะฝึกหัดพัฒนาศึกษาสืบไป

พูดง่ายๆ ว่า ชีวิตต้องการ*เสรีภาพ* เพื่อให้โอกาสแก่*การศึกษา*ที่เป็นสิทธิและหน้าที่พื้นฐานที่สุดของมัน นี่คือความต้องการเสรีภาพในระดับของชีวิต

เพราะฉะนั้น เราจะต้องพัฒนาชีวิตของเราให้เป็นดีอยู่ดีมีความเจริญงอกงามขึ้นมา เราต้องมีเสรีภาพในการที่จะได้จะถึงสิ่งและสภาวะเกื้อกูลต่างๆ ที่จะใช้จะช่วยพัฒนาชีวิตของตนให้เป็นดีอยู่ดีขึ้นไปสู่ความสมบูรณ์

เมื่อคนพัฒนาชีวิตของเขาให้ดีให้พร้อมขึ้นมา เขาก็มาพัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน และพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นด้วย เขาพัฒนาตัวเองยิ่งพร้อมยิ่งดีเท่าใด เขาก็ยิ่งช่วยพัฒนาครอบครัวตลอดถึงสังคมได้พร้อมได้ดีมากขึ้นเท่านั้น

ทีนี้ก็มาถึงความต้องการเสรีภาพในระดับของสังคม ตามที่ถามว่า ประชาธิปไตยมีเสรีภาพไว้เพื่ออะไร ว่ากันในขั้นพื้นฐานระดับสังคม ก็เพื่อให้มีช่องทางที่แต่ละคน จะมีจะให้*ความเป็นส่วนร่วม* โดยนำเอาสติปัญญาความรู้ความสามารถของตน มาบอกมาแจ้งมาถ่ายทอดแก่กัน มาร่วมและมารวมกันในการสร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ

เช่นอย่างที่ว่า เมื่อเรามีเสรีภาพที่จะแสดงออก เรามีสติ

ปัญญาความรู้ความสามารถอะไรอย่างไร เราก็เอาสติปัญญาความรู้ความสามารถนั้นมาบอกแจ้งแสดงถ่ายทอดเผื่อแผ่ขยายประโยชน์แก่ผู้อื่นและแก่สังคมได้

แต่ถ้าเราไม่มีเสรีภาพ สติปัญญาความรู้ความสามารถของเราที่มีอยู่ ก็เท่ากับถูกปิดกั้น ความสามารถของบุคคลก็ไม่เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ตัวเองก็พัฒนาชีวิตไม่ได้ พัฒนาสังคมไม่ได้

เพราะฉะนั้น เขาจึงให้มีหลักการแห่งเสรีภาพในสังคมประชาธิไตย เพื่อว่าคนที่เป็นสมาชิกอยู่ร่วมสังคม จะได้ใช้เสรีภาพเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเอง และเมื่อพัฒนาชีวิตของตนให้ดีงามมีความสามารถขึ้นมา ก็มีโอกาสที่จะนำเอาความรู้ความสามารถสติปัญญานั้นมาเผยแพร่ให้ผู้อื่นในสังคมร่วมได้ประโยชน์ไปด้วย

ความมุ่งหมายของเสรีภาพในขั้นพื้นฐานอีกอย่างหนึ่งก็คือ เสรีภาพมีไว้เพื่อให้คนมีโอกาสที่จะบอกแจ้งและสนอง*ความต้องการ*ต่างๆ ซึ่งโดยหลักใหญ่ก็พ่วงมากับโอกาสในการที่จะพัฒนาชีวิตและเป็นส่วนร่วมของสังคมนั่นเอง กล่าวคือ ในการพัฒนาชีวิตก็ตาม ร่วมสร้างสรรค์สังคมก็ตาม ย่อมต้องการปัจจัยเอื้อต่างๆ ซึ่งอาจจะยังขาดยังพร่องและควรจะต้องหาทางจัดอำนวยให้ จึงต้องมีโอกาสบอกแจ้งแสดงความต้องการนั้น

น่าสังเกตว่า เวลานี้ คนมักมุ่งจะเอาเสรีภาพเฉพาะในแง่ของการได้รับโอกาสที่จะสนองความต้องการของตน และความต้องการนั้นก็มักเป็นเรื่องเปะปะ เช่นเพียงเพื่อจะสนองตัณหาสนองราคะ สนองโทสะ สนองโมหะ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและการสร้างสรรค์สังคม ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย

รวมความว่า เสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยนั้น มีจุด

หมาย อยู่ในระบบแห่งความสัมพันธ์ ไม่ใช่เสรีภาพที่เลื่อนลอยหรือจบในตัวของมันเอง

ประชาธิปไตยไม่สำเร็จแค่เสียงข้างมากเป็นใหญ่ ประชาธิปไตยสัมฤทธิ์เมื่อการศึกษาได้พัฒนาคนส่วนใหญ่

ถ้ามองความหมายของเสรีภาพผิด ก็มองความหมายของประชาธิปไตยผิดด้วย ประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่แค่ว่าคนส่วนมากหรือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ไม่ใช่แค่เอาความต้องการของคนส่วนมากเป็นใหญ่

ถ้าเอาแบบนี้ ก็เหมือนนักเรียนกับครู เข้าโรงเรียนวันนี้ พอระฆังแก๊ง เข้าแถวเรียบร้อยแล้ว เข้าชั้นเรียน พอเข้าชั้นปุ๊บพร้อมกันแล้ว ครูก็ปรึกษานักเรียน

"นักเรียนทั้งหลาย เรามาลงคะแนนเสียงกันซิว่า วันนี้เราจะเรียนหรือจะเล่น"

ปรากฏว่านักเรียนส่วนใหญ่บอกว่า "เล่น" นี่ประชาธิปไตยสำเร็จแล้ว ประชาธิปไตยแบบนี้ดีไหม ก็ลองคิดดูเถิด ประชาธิปไตยที่ใช้เสรีภาพเพื่อสนองความต้องการแบบเปะปะเลื่อนลอย สนองตัณหา สนองโลภะ สนองราคะ สนองโทสะ สนองมานะ อะไรพวกนี้ เป็นประชาธิปไตยจริงหรือ

ตัวอย่างที่ยกมานี้ ไม่ใช่จบแค่นั้น แต่มันเป็นบทพิสูจน์ที่ท้าทายระบบประชาธิปไตยด้วย

ท้าทายอย่างไร คือ มันท้าทายว่า การพัฒนาประชาธิปไตยจะสำเร็จหรือไม่ ประชาธิปไตยที่แท้จะมีได้จริงไหม

เมื่อนักเรียนส่วนมากลงคะแนนเสียงว่าให้เล่น-ไม่เรียน นั่น

คงเป็นการแสดงความต้องการแบบเปะปะ หรือความต้องการดิบ

คุณครูที่ดีย่อมไม่ติดตันแค่นั้น แต่จะช่วยเด็กให้พัฒนาขึ้นสู่ประชาธิปไตย โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ เช่น ชี้แจงอธิบายถกเถียงสนทนา

เมื่อนักเรียนรู้เข้าใจความจริง คุณค่า ประโยชน์ เหตุผล เป็นต้นแล้ว ถ้ารู้ตระหนักจริง ความต้องการของเขาจะเปลี่ยนไป คือกลายเป็นความต้องการที่พัฒนาแล้ว หรือเป็นความต้องการของคนที่มีการศึกษา คะแนนเสียงส่วนมากอาจจะบอกว่า "เรียน" ยังไม่เล่น

คุณครูและโรงเรียนจะทำการนี้สำเร็จหรือไม่ นี่เป็นบททดสอบที่ท้าทาย ซึ่งบอกในตัวว่าประชาธิปไตยมีทางที่จะงอกงามในสังคมนี้หรือไม่ และยืนยันหลักการที่ว่า ***ประชาธิปไตยสัมฤทธิ์ได้ด้วยการศึกษา*** ประชาธิปไตยด้วยการศึกษา และประชาธิปไตยเพื่อการศึกษา

จากที่ได้พูดมา ลองดูว่าเดี๋ยวนี้เขาใช้เสรีภาพกันเพื่ออะไร เสรีภาพมีประโยชน์เพื่อสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยหรือเปล่า เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตยหรือเปล่า

เดี๋ยวนี้เขาไม่ถามกันว่าประชาธิปไตยมีเสรีภาพไว้เพื่ออะไร ตามหลักการจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ เมื่อมีประชาธิปไตย ก็ต้องมีเสรีภาพ แล้วทำไมต้องมีเสรีภาพ คนในสังคมนี้ต้องมีคำตอบ

แต่เดี๋ยวนี้คนสักว่ามีเสรีภาพ มองแค่รูปแบบถ้อยคำ แล้วความหมายก็คลาดเคลื่อนเพี้ยนไปหมด เสร็จแล้วก็อย่างที่บอกเมื่อกี้ เสรีภาพก็ไม่สนองจุดหมายของประชาธิปไตย แล้วในที่สุดเสรีภาพก็จะทำลายประชาธิปไตยนั้นเสียเอง สังคมจะเป็นประชาธิปไตยได้ต้องมีความดีงาม ต้องเป็นสังคมแห่งสติปัญญา เป็นสังคมของ

ผู้มีการศึกษาพัฒนาแล้ว ไม่เช่นนั้นจะไปไม่รอด ถ้าจะสร้างสังคมประชาธิปไตย อย่างน้อยก็ต้องรู้จักใช้เสรีภาพให้ถูกต้อง

ถ้าคนไทยมีจิตใจใหญ่กว้างเป็นชาวพุทธถึงขั้น ก็จะไปถึงจุดหมายใหญ่แห่งการสร้างสรรค์โลกที่สันติสุข

วันนี้ก็เลยพูดกับญาติโยมเสียยาวนาน รวมแล้วก็คือ เป็นภาระของพุทธบริษัททั้ง ๔ ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ ทั้งที่เป็นคฤหัสถ์ ทั้งที่เป็นชาวบ้านราษฎร จนถึงผู้นำผู้บริหารประเทศชาติแผ่นดินตลอดจนถึงโลก ต้องไม่มองแค่ประโยชน์และความยิ่งใหญ่ที่จำกัดผูกพันอยู่กับตัว

ขอบเขตความคิดของพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่อยู่แค่ชาติหรือรัฐของตน แต่อยู่ที่การสร้างสรรค์สันติสุขของโลกทั้งหมด เรามีความคิดที่ชัดเจนในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งพูดได้โดยมั่นใจว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิด*รัฐศาสตร์เพื่อโลก* ซึ่งยังไม่เห็นที่ไหนอื่น เพราะมีกันแต่*รัฐศาสตร์เพื่อชาติ* คือรัฐศาสตร์เพื่อผลประโยชน์และอำนาจแห่งรัฐของตนเอง

พระพุทธศาสนาให้หลักนี้ไว้แล้ว และมีพระราชามหากษัตริย์ที่ทำไว้เป็นแบบอย่าง คือ พระเจ้าอโศกมหาราช แต่พอสิ้นสมัยของพระองค์ไป ไม่ช้าก็เลิกหมด กลับไปสู่ยุคเก่า

พระเจ้าอโศกนั้นห้ามนักหนาในเรื่องการแสวงแสดงอำนาจเบียดเบียน ถึงกับทำศิลาจารึกไว้ ห้ามมิให้มีการบูชายัญเป็นหลักการใหญ่อันหนึ่ง แต่ราชาวงศ์ศุงคะที่ล้มราชวงศ์ของพระเจ้าอโศก พอขึ้นครองราชย์ปั๊บ ก็ทันทีเลย ประกาศความยิ่งใหญ่ด้วยการประกอบพิธีบูชายัญอันยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า *อัศวเมธ*

การบูชายัญที่เงียบหายไปเป็นศตวรรษ ก็เลยฟื้นมา ลัทธิแสวงอำนาจยิ่งใหญ่ก็ฟูขึ้นอีก แล้วเขาก็พยายามเสริมระบบวรรณะให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น กระแสโลกก็เลยไปกันอีกทางหนึ่ง การสร้างสรรค์โลกด้วยธรรมวิชัยก็หยุดชะงักและเลือนหายไป

คนไทยจะสามารถช่วยกันฟื้นหลักการสำคัญระดับนี้ให้คืนมาได้หรือไม่ ก็ขอให้มาช่วยกันคิดต่อไป บนพื้นฐานแห่งความรักความปรารถนาดีต่อกัน

ราษฎรก็ต้องมีความรักความปรารถนาดีเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ผู้บริหารประเทศชาติ รัฐบาลก็ต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่ประชาราษฎรทั้งหลาย ต่างก็มีน้ำใจปรารถนาดีต่อกันด้วยมุ่งจุดหมายอันเดียวกัน คือเพื่อให้ประเทศชาติสังคมร่มเย็นเป็นสุขเจริญงอกงาม และให้ประเทศชาติของเรามีกำลังมีความสามารถที่จะไปร่วมแก้ไขปัญหาของโลก เพื่อนำโลกสู่สันติสุขสืบต่อไป

หวังว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และสอนไว้ ซึ่งเริ่มที่วันวิสาขบูชานี้ จะมีความหมายเป็นประโยชน์ต่อชาวโลก ถ้าหากได้นำไปประพฤติปฏิบัติในแง่ต่างๆ ซึ่งวันนี้ก็ได้เน้นในแง่ของการเมืองการปกครอง ตลอดจนในเรื่องของสังคมโดยทั่วไป

ทั้งนี้ก็อาศัยพื้นฐานตั้งแต่การพัฒนาชีวิตของตน คือการที่ทุกคนต้องศึกษานั่นเอง เพราะว่าตามหลักธรรมที่แท้นั้น การศึกษาก็คือฝึกตนเองให้พัฒนาขึ้นไป ทั้งในศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งทางกาย วาจา ใจ ปัญญา ทั้งด้านพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ทั้งด้านพัฒนาการทางจิตใจ ทั้งด้านพัฒนาการทางปัญญา

ถ้าทำได้อย่างนี้ โดยมีจุดหมายที่ชัดเจนว่าจะทำเพื่อชีวิตที่

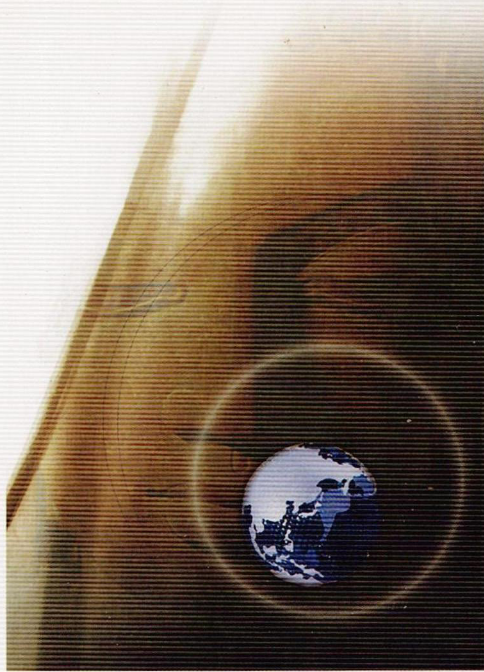
ดี สังคมที่ดี และโลกที่ดีน่าอยู่อาศัย ก็จะเดินหน้าไปอย่างมั่นคงและมีความมั่นใจ

เวลานี้จุดหมายของมนุษย์ต้องวาง ๓ อย่าง คือ *หนึ่ง* **ชีวิตดี** *สอง* **สังคมดี** *สาม* **โลกที่น่าอยู่อาศัย** จึงจะได้ครบหมด โดยมีองค์ประกอบ ทั้งด้านมนุษย์ที่เป็นชีวิตและบุคคล ทั้งสังคม และทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เราต้องมาช่วยกันสร้างสรรค์ต่อไป โดยมองอย่างถูกต้อง ให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ เหล่านี้ว่ามันโยงถึงกันหมด

เมื่อปฏิบัติถูกต้องแล้ว ก็จะได้ผลสำเร็จด้วยกันหมดทุกด้าน ครบทั้ง ๓ แดน ทั้ง***ชีวิตดี สังคมดี โลกนี้น่าอยู่อาศัย*** หรือ***ชีวิตดีงาม โลกน่ารื่นรมย์ สังคมมีสันติสุข***

ขอให้พุทธศาสนิกชนมีกำลังใจที่จะช่วยกันนำธรรมของพระพุทธเจ้าไปศึกษาเพิ่มเติม ทำความเข้าใจให้ชัดเจน แล้วนำไปบอกเล่าแนะนำสั่งสอนกัน ตั้งแต่ในครอบครัวเป็นต้นไป และปฏิบัติให้เกิดเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติสังคมและชาวโลก

วันนี้เป็นวันดี ขออนุโมทนาโยมญาติมิตรทุกท่านที่มีน้ำใจเป็นบุญเป็นกุศล เป็นวาระอันเป็นมงคลแท้ที่เกิดจากกุศล ซึ่งเราได้ทำทั้งกาย วาจา ใจ ขอน้อมนำบุญกุศลนี้ประกอบเข้ากับคุณพระรัตนตรัย เป็นปัจจัยอภิบาลรักษา ให้ทุกท่านเจริญงอกงามด้วยจตุรพิธพรชัย มีความร่มเย็นเกษมศานต์ มีกำลังในการที่จะร่วมกันสร้างสรรค์ชีวิต ครอบครัว สังคมประเทศชาติ และโลกนี้ ให้มีความร่มเย็นเป็นสุขสืบต่อไป อย่างยั่งยืนนาน

ตอนแรก เรามองเห็นสถานที่ที่สะอาด มีต้นไม้ มีธรรมชาติต่างๆ ที่สดชื่นสวยงาม น่าดูน่าชม ก็เป็น*ทัศนีย์* แต่จะให้ผลจริงๆ ที่ลึกซึ้งลงไป ก็ต้องเข้าไปถึงจิตใจ ให้เกิดความรู้สึกรื่นรมย์ คือ เป็น*รมณีย์* อันนี้เป็นลักษณะทั่วไป และวัดวาอารามก็ควรจะเป็นสถานที่ซึ่งเป็นทัศนียะและรมณีย์

คนที่จะชนะเขาโดยไม่ต้องทำร้ายเขา ที่เรียกว่าไม่ชนะด้วยเวรนั้น ต้องเก่งกว่าคนที่คิดจะมาทำร้ายเป็น ๑๐ เท่า เพราะฉะนั้นคนที่จะสร้างโลกให้มีสันติสุขที่แท้จริง จะต้องเป็นคนที่พัฒนาอย่างสูง ถ้าเรามัวมาเพลิดเพลินมัวเมากันอยู่ อ่อนแอปวกเปียก โดยเฉพาะอ่อนปัญญา (หรือเบาปัญญา) ก็ไปไม่รอด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)